

Van externe rebound naar rebound in de school

Praktijkonderzoek MASTER SEN

Oegstgeest, juni 2011

Boukje Nieuwenhuizen
Studentnr S 1028397
Master SEN AB
Praktijkonderzoek 2011

Inhoudsopgave

1. Inleiding	7
1.1. De verlegenheidsituatie	7
De Rebound dichterbij de school	7
1.2. De praktijkvraag	8
1.3. De doelstelling in het onderzoek	8
1.4. De onderzoeksvragen	8
2. Een theoretisch onderzoek: Onderzoeksvraag 1: Wat zijn de factoren, die een rol spelen bij het formeren en effectief functioneren van een reboundklas?	9
2.1. Welke factoren spelen een rol bij de eerdere aanpak van leerlingen met gedragsproblemen?	9
2.2. Wat zijn de doelstellingen van de rebound?	11
2.3. Wat is de doelgroep van de rebound?	12
2.4. Hoe verloopt de toeleiding?	13
2.5. Hoe kan samenwerking van de school en de rebound gewaarborgd worden?	14
2.6. Hoe worden de ouders er bij betrokken (Ouderbetrokkenheid)?	15
2.7. Waaraan moet het programma op de eerste plaats voldoen?	16
2.8. Welk programma wordt geboden in de rebound?	17
Sociale vaardigheden:	18
Studievaardigheden:	18
Leerprestaties:	19
2.9. Hoe wordt de terugkeer begeleid (i.c. teruggeleiden)?	19
2.10. Hoe wordt de nazorg vanuit de rebound geregeld?	20
3. De opzet en uitvoering van het onderzoek.....	21
3.0. Inleiding.....	21
3.1. De opzet van het praktijkonderzoek.....	21
3.2. Het ontwikkelen van de vragenlijst	22
3.3. De opbouw van de vragenlijst	22
3.4. Het uitzetten van de vragenlijst	22
3.5. De onderzoeksgroep	23
3.6. Evaluatie van het verrichten van dit onderzoek.....	23
4. De resultaten:	24
4.1. Onderzoeksvraag 2: Hoe kijken het schoolteam, het reboundteam en de reboundleerlingen naar de bestaande rebound?	24
Ervaringen van het schoolteam	24
Ervaringen van het reboundteam	33

Ervaringen van de leerlingen?	34
4.2. Onderzoeksvraag 3: Hoe kijken het schoolteam / reboundteam en leerlingen, die nu op de rebound zitten, naar de nieuwe aanpak?	39
Opvattingen van het schoolteam	39
Opvattingen van het reboundteam	40
Opvattingen van de leerlingen, die nu op de rebound zitten.	41
5. Conclusies en aanbevelingen.....	42
5.1. Conclusies: Factoren vanuit de theorie en opvattingen van de drie geledingen.....	42
5.2. Aanbevelingen:	44
7. Bijlagen.....	46
Bijlage 1. literatuurlijst.....	46
Bijlage 2. Tabellen	48
Bijlage 3. Antwoorden op vragen 9, 10 en 11.....	49
Bijlage 4. Vragenlijst reboundteam	53
Bijlage 5. Vragenlijst schoolteam	58
Bijlage 6. Vragenlijst leerlingen van de rebound	64

1. Inleiding

1.1. De verlegenheidsituatie

De Rebound dichterbij de school

Binnen het Samenwerkingsverband VO/SVO in de Duin en Bollenstreek zijn 15 scholen die gebruik kunnen maken van de reboundvoorziening.

Deze reboundvoorziening ging in 2005 van start en biedt een tijdelijke opvang aan leerlingen met gedragsproblemen voor wie de zorg, die de eigen school kan bieden, niet langer toereikend is.

De doelstelling van de rebound is tweeledig:

1. Op schoolniveau moeten scholen ontlast worden van gedragsmoeilijke leerlingen als het veilige schoolklimaat in het geding is en het arsenaal van leerlingenzorg is uitgeput.
2. Op het niveau van de leerling krijgt de leerling een niet-vrijblijvende kans aangeboden om binnen een afgebakende periode te bewijzen dat hij/zij binnen het reguliere onderwijs aan zijn/haar toekomst wil werken.

Omdat de betrokkenheid van de eigen school een vereiste is, blijft de leerling ingeschreven op de school van herkomst. De leerling volgt gewoonlijk een programma waarin onderwijs en gedragsbeïnvloeding centraal staan. Het doel is zo snel mogelijk en niet langer dan na 3 maanden terug te keren in het reguliere onderwijs.

Het karakter van de voorziening is in de loop der jaren sterk veranderd.

Het bleek dat de problematiek van de aangemelde jongeren steeds zwaarder werd en dat het steeds minder mogelijk werd deze jongeren weer terug te plaatsen in het reguliere onderwijs. Tegelijk viel op dat de oorspronkelijke doelgroep nog steeds wel in de scholen aanwezig was en is. Daarnaast bleken de grote verschillen tussen enerzijds de omgevingsfactoren in de rebound (zoals één docent op een zeer kleine groep, geen lokaal wisseling) en anderzijds in de school zeer cruciaal bij terugkeer van de leerlingen naar school. Een andere kwestie waarover men niet tevreden was, is de trage advisering door de ZAT's. Voordat een leerling geplaatst werd, moest er een positief advies door het ZAT (Zorgadvies Team) afgegeven worden.

Aangezien deze slechts om de 6 weken bij elkaar komt, werkt dit zeer vertragend. Ook bleek dat veel problematische jongeren blijven "hangen" in de zorgstructuur van de school (overigens met alle goede bedoelingen) en slechts "in uiterste nood" voorgedragen werden voor de rebound. Op de regionale dag voor Interne Zorgcoördinatoren (IZC) is duidelijk geworden dat de scholen behoefte hebben aan verlaging van de drempels en vereenvoudiging van de procedures. Voorgesteld werd om de reboundvoorziening dichterbij de scholen te halen. Gedacht werd dat vooral de VMBO-scholen (basis/kader) de oorspronkelijke doelgroep beter en eerder bereiken binnen de zorgstructuur van de school zelf. De nieuwe opzet zou er als volgt uitzien:

- Enkele kleinschalige "reboundvoorzieningen" verspreid in de regio en gesitueerd in VMBO-scholen.
- Een opvang voor "zwaardere" problematiek via de programma's "Op de rails", "Herstart" via de Leo Kannerschool/PC Hooftcollege.(ZMOK)
- Een aparte opvang voor jongeren uit de theoretische leerweg en -havo/vwo-scholen.

Het schooljaar 2010-2011 is een voorbereidingsjaar met enkele gesubsidieerde pilots. Het is de bedoeling dat binnen mijn school een arrangement wordt gemaakt voor de jongeren, zo simpel en zo kort als mogelijk of zo intensief en uitgebreid als nodig is.

Hoe de VMBO-school dit arrangement gaat vormgeven, is nog ongewis.

Een aantal mensen, onder wie de directeur, 2 docenten en de zorgcoördinator houdt zich hiermee bezig. In onderhavig praktijkonderzoek maakt de zorgcoördinator gebruik van de literatuur en de uitkomsten van de enquêtes die zijn afgenomen onder het schoolteam, het reboundteam en de leerlingen die nu op de rebound zitten.

1.2. De praktijkvraag

Hoe kan op basis van de kritiek op de externe rebound de interne reboundklas vorm worden gegeven? Op welke wijze kan de interne reboundklas worden vormgegeven?

1.3. De doelstelling in het onderzoek

Doel van

Literatuuronderzoek en de enquêtes leiden tot aanbevelingen voor de nieuwe aanpak van een Interne Rebound Klas (IRK). in de MVO-Luciaschool

Doel in

In dit onderzoek wordt in kaart gebracht hoe het schoolteam aankijkt tegen de bestaande rebound en hoe wordt aangekeken tegen de nieuwe opzet (interne rebound klas).

De resultaten van het theoretische onderzoek samen met de uitkomsten van de enquêtes vormen de basis om aanbevelingen te doen voor de nieuwe opzet van een Interne Rebound Klas binnen de MVO-Luciaschool

1.4 De onderzoeksvragen

In de vorige paragraafjes is de praktijkvraag vertaald in doelstellingen in en van het onderzoek. Deze vertaling kan nog verder worden uitgewerkt in de volgende 3 onderzoeksvragen.

In de volgende drie hoofdstukken worden deze onderzoeksvragen opgedeeld in deelvragen om tot concrete antwoorden te komen.

Onderzoeksvraag 1

Wat zijn de factoren, die een rol spelen bij het formeren en effectief functioneren van een reboundklas

De Interne Rebound Klas wordt voortaan gemakshalve IRK genoemd.

Onderzoeksvraag 2:

Hoe kijken het schoolteam, het reboundteam en de reboundleerlingen naar de bestaande rebound?

Onderzoeksvraag 3:

Hoe kijken het schoolteam / reboundteam en leerlingen, die nu op de rebound zitten, naar de nieuwe aanpak?

2. Een theoretisch onderzoek: Onderzoeksvraag 1: Wat zijn de factoren, die een rol spelen bij het formeren en effectief functioneren van een reboundklas?

In dit hoofdstuk wordt een theoretische onderbouwing van onderzoeksvraag 1, uitgesplitst in deelvragen, gegeven. Er wordt ingegaan op de vragen, die afgeleid zijn van de vraagstelling “wat zijn de factoren die een rol spelen bij het formeren en effectief functioneren van een reboundklas” om antwoord te geven aan de hand van wat hierover in de literatuur bekend is. Er wordt bekeken welke oplossingen in het verleden wel of niet effectief zijn gebleken en wat de recente ontwikkelingsrichting is in de oplossing voor leerlingen met gedragsproblemen in het onderwijs. Met name wordt gefocust op die factoren die directe relevantie bezitten voor de meest recente ontwikkelingsrichting, te weten: de reboundklas in de school.

2.1. Welke factoren spelen een rol bij de eerdere aanpak van leerlingen met gedragsproblemen?

In Nederland is geen systematisch effectenonderzoek gedaan naar effecten van time-out en spijbelopvangprojecten. Er is dan ook niet veel bekend over effecten op korte of op lange termijn. Het beschikbare onderzoek bestaat vooral uit beschrijvingen van veronderstelde goede praktijken en case studies. (Messing, Kuyenhoven & Van Veen, 2006). Ook uit het onderzoek van Nienke Holter e.a (2010) blijkt dit. Op regionaal niveau wordt wel onderzoek gedaan naar voortijdig school verlaten maar dit wordt niet gerelateerd aan genoemde projecten. Hierdoor is niet op empirische basis vast te stellen hoe een effectieve reboundvoorziening er uit zou moeten zien. Veel wordt gebruik gemaakt van Amerikaans onderzoek dat aanknopingspunten biedt voor de Nederlandse situatie. Er is internationaal naar de effectiviteit gekeken van enigszins vergelijkbare projecten, zoals ‘drop-out prevention programs’ en ‘alternative schools’ die leerlingen met gedragsproblemen buiten de reguliere schoolse setting opvangen (Dynaski & Gleason, 2002). Deze onderzoeken bevestigen spijbelaars in hun gevoel dat de school niet in hen is geïnteresseerd.

In een ietwat historisch perspectief zijn vier ontwikkelingen te plaatsen met betrekking tot de rebound. Deze ontwikkelingen komen veelal voort uit de positieve en negatieve ervaringen met de verschillende “oplossingen” voor leerlingen met gedragsproblemen.

1) Leerlingen met problematisch gedrag werden verwezen naar andere scholen

In de praktijk voorafgaand aan de oplossingen van de jaren 90 bleek de oplossing om leerlingen met problematisch gedrag in het voortgezet onderwijs te verwijzen naar een andere c.q. volgende school niet haalbaar. Scholen verwezen leerlingen met moeilijk gedrag terwijl tegelijkertijd scholen leerlingen weigerden vanwege hun moeilijke gedrag. De problemen herhaalden zich veelal en leidden meestal tot voortijdig schoolverlaten (inspectie 2007).

2) leerlingen met gedragsproblemen werden opgevangen in projecten buiten de school

Het inspectierapport (2007) geeft aan dat in de jaren negentig al leerlingen die vast liepen door hun gedrag *buiten de school* werden opgevangen. Deze opvangvormen van vooral spijbelaars werden aangeduid als Time-out en spijbelopvangprojecten en hadden weliswaar terugplaatsing naar school op het oog maar hierbij ging het niet per se om terugplaatsing naar de school van herkomst. De oorzaken van het voortijdige uitvallen werden gezocht in bijvoorbeeld: de relatie leerling – school; een verkeerde schoolkeuze en sociaal – emotionele problematiek. Meestal was er sprake van een combinatie van factoren. (SOS-rapport, 1990). Bij de spijbelopvang ging het er vooral om dat leerlingen hun negatieve (school)ervaringen van de afgelopen periode verwerken. Probleemverkenning en verheldering door de leerling stond centraal. Zij werden positief benaderd, waarbij de nadruk lag op wat de leerling zelf graag wilde doen en wat (nog) zijn/haar interesse had. Hierbij was het zelfs zo dat sommige spijbelopvangprojecten principieel tegen herplaatsing naar de school van herkomst waren. Leerlingen moesten een geheel nieuwe start kunnen maken (inspectie 2007).

Eind 2004 bezocht de inspectie deze time-outprojecten. Veel leerlingen waren afkomstig uit de 2^e en 3^e klassen. De leerkrachten, werkzaam op de rebound, waren doorgaans niet bevoegd aan havo/vwo-leerlingen les te geven. De leerkrachten hadden een opleiding op de pedagogische academie gevolgd en waren breed inzetbaar. De pedagogische omgang stond centraal en voor het overdragen van de lesstof was minder aandacht. De verblijfsduur was soms meer dan een half jaar. Veel leerlingen vervielen na terugkeer in een lager type onderwijs of doubleerden. Ook vielen sommigen terug in spijbelgedrag of verlieten voortijdig de school.

3) leerlingen met gedragsproblemen krijgen een onderwijs en begeleidingsaanbod buiten school.

In 2005 is de rebound in de regio Duin en Bollenstreek van start gegaan. De rebound heeft een andere aanpak dan de spijbelopvangprojecten. De term “rebound” komt uit de sportwereld en betekent je in positie brengen om een tweede kans te creëren.

Aanleiding van de reboundaanpak was het ernstige geweldsincident in januari 2004 dat plaatsvond op het Haags Terra college, een VO-school in Den Haag. Vervolgens werd een plan van aanpak ‘veiligheid in het onderwijs en de opvang van risicoleerlingen’ op 19 mei 2004 aan de Tweede Kamer aangeboden (Nederlands Jeugd Instituut 2007 hierna NJI).

4) leerlingen met gedragsproblemen worden benaderd met een samenhangend pakket van maatregelen.

Dynaski en Gleason wezen op een aantal negatieve factoren bij tijdelijke voorzieningen buiten de school. Zij stelden nadrukkelijk dat in feite voorkomen moest worden dat leerlingen

in drop out programma's buiten de school terecht kwamen (Dynaski&Gleason, 2002). Dit betekende dat de leerlingenzorg op school zelf verbeterd moest worden. De leerling raakte de band met school kwijt en voelde zich gedumt. Volgens deze onderzoekers was ook nadelig dat er allemaal leerlingen met hun eigen problemen bij elkaar zaten in één groep. Uit het onderzoek van Abey e.a. 1999, bleek dat het plaatsen van een groep jongeren die de schoolcode had verbroken in een opvang slechts een tijdelijke oplossing was. In zijn onderzoek werd een groep jongeren, die dezelfde problematiek had, gedurende 2 jaar begeleid in een zeer intensief programma. Bij deze begeleiding werd een grote betrokkenheid van de ouders gevraagd. Zij moesten op vrijwillige basis deelnemen aan gezintherapie. Er werden doelen gesteld, deze werden regelmatig geëvalueerd. Er was wekelijks telefonisch contact, Uiteindelijk heeft het geresulteerd dat de drop-outs in de eerste groep 10% was en in de intensief begeleide groep slechts 1,7 %.

In de Regeling “regionaal zorgbudget, subsidie regionale verwijzingscommissies voortgezet onderwijs 2006 en reboundvoorzieningen” (Onderwijs Cultuur en Wetenschap hierna OCW) is de reboundvoorziening ingebed in een groter geheel van samenhangende maatregelen zoals de versterking van de leerlingbegeleiding, de zorgstructuren in en om de school en de bevordering van een veilig schoolklimaat (Zie ook het plan van aanpak met betrekking tot de veiligheid in het onderwijs en de opvang van risicoleerlingen).

De school van herkomst blijft verantwoordelijk voor het onderwijs, de voortgang van het leerproces en de toetsing in samenspraak met de reboundvoorziening. De rebound kan de voorwaarde voor plaatsing stellen dat hulp van jeugdzorg geaccepteerd moet worden door de ouders.

De rebound hoort de aanpak van de leerling vast te leggen en te verantwoorden in een individueel handelingsplan, waarin school, rebound, ouders en leerlingen zich kunnen vinden. Doelen waaraan gewerkt gaat worden, moeten helder en SMART worden geformuleerd. De ontwikkeling van het kind moet systematisch worden gevolgd. De regeling reboundvoorziening (OCW, 2006) voorziet er ook in dat begeleiding wordt geboden bij terugplaatsing of vervolgtraject en dat er wordt samengewerkt met de school van herkomst en de ketenpartners in de vorm van bijv. wekelijkse besprekingen en wekelijkse rapportages. De Regeling reboundvoorziening noemt als ketenpartners onder meer REC's, jeugdzorg, de gemeenten, maatschappelijk werk en de leerplichtambtenaar (inspectierapport 2007). De rebound zorgt voor begeleiding van leerlingen en ouders bij terugplaatsing naar de school in een vervolgtraject. Soms kan de plaatsing gefaseerd verlopen. Vaak is er nog begeleiding in de vorm van ambulante begeleiding bv. in een periode van enkele maanden. Soms in de vorm van telefoongesprekken, na zes maanden nog een follow-up, terwijl er na een jaar nog wordt nagegaan of de leerling naar wens functioneert. Deze inzet moet leiden naar meer succes.

2.2. Wat zijn de doelstellingen van de rebound?

De rebound is een tijdelijke opvang voor leerlingen met gedragsproblemen voor wie de zorg die de eigen school kan bieden niet langer toereikend is. De doelstellingen zijn in veel artikelen en publicaties beschreven waaronder de handreiking Reboundvoorzieningen in het voortgezet onderwijs, (van Veen en van Wienke, 2005). De eerste doelstelling luidt als volgt: De leerling krijgt een nieuwe maar niet vrijblijvende kans om in een afgebakende periode van

3 à 4 maanden te bewijzen dat hij/zij binnen het reguliere onderwijs aan zijn/haar toekomst kan en wil werken. De leerling blijft ingeschreven op de school van herkomst die verantwoordelijk blijft voor het onderwijsprogramma. Een andere doelstelling die in de handreiking wordt genoemd voor de rebound is de ontlasting van de school van gedragsmoeilijke leerlingen als het veilige schoolklimaat in het geding is en het arsenaal van leerlingenzorg is uitgeput. Het doel is als het ware de school zelf de mogelijkheid te geven “even op adem te komen”. Gedurende de periode van verblijf op de rebound wordt ingezet op motivatie- en gedragsverandering en herstel van verhoudingen. De landelijke NJI-monitor 2006 (Van Veen & van der Steenhoven) noemt ook het verbeteren van een leerattitude en het inhalen van leerachterstanden.

2.3. Wat is de doelgroep van de rebound?

In de zorgplannen en handreikingen voor de rebound (zie o.m. Dolf van Veen e.a. 2005) die gebaseerd worden op wettelijke regelgeving, worden verschillende beschrijvingen c.q. aanduidingen van de doelgroep gehanteerd. In het onderstaande schema is een aantal beschrijvingen opgenomen.

-Leerlingen moeten afkomstig zijn uit het reguliere onderwijs.

-Het zijn leerlingen met gedragsproblemen voor wie de zorg die de eigen school kan bieden niet langer toereikend is. (Swv VO-SVO, B.Wiggers, 2004).

-Het betreft leerlingen die door hun gedragsproblematiek onvoldoende begeleidbaar zijn in het reguliere onderwijs (Swv VO-SVO, B. Wiggers, 2004).

-Het betreft gedragsmoeilijke leerlingen waarbij het veilige schoolklimaat in het geding is en het arsenaal van leerlingenzorg is uitgeput. (Plan van aanpak, veiligheid in het onderwijs en de opvang van risicoleerlingen, OCW, 2006).

-Het gaat om leerlingen die vast liepen door hun gedrag (inspectierapport 2007).

-De leerlingen van de rebound vertonen een meer dan middelmatige gedragsproblematiek.

-De leerlingen vertonen gedragsproblemen/grensoverschrijdend of ontspoord gedrag bijvoorbeeld: verbale en/of fysieke agressie, opstandig gedrag, dreigen, verstorend gedrag in de les, autoriteitsproblemen, onvoldoende bereidheid zich aan regels en afspraken te houden

-De leerlingen vertonen problemen gerelateerd aan de eigen schoolloopbaan en het onderwijs, bijvoorbeeld: geen motivatie voor schoolwerk, slechte leerresultaten, ontbrekende leervoorwaarden, dreigende stagnatie of uitval, problematisch verzuim, geschorste of verwijderde leerlingen, leerlingen die mogelijk niet op hun plaats zijn in het reguliere VO

Het NJI formuleert criteria aan de hand van voorwaarden:

-Bij de toelating wordt dikwijls als voorwaarde geformuleerd dat de leerling in staat moet zijn terug te keren in het reguliere voortgezet onderwijs.

-Een andere belangrijke voorwaarde is een actieve houding van de leerling. Hij moet gemotiveerd zijn, of kunnen worden, om zijn opleiding binnen het reguliere onderwijs af te maken en beseffen dat hij in de rebound ‘een tweede kans krijgt om te scoren’. (website NJI, 2011)

De criteria, die in het schema zijn opgenomen, zijn echter niet toereikend. De Vries (2008) constateert dat de criteria te weinig selecteren: “Bij bijna alle leerlingen is er sprake van multiproblematiek”. Duidelijk moet zijn voor welke leerlingen de rebound juist niet bestemd is. Aan de hand van contra-indicaties wordt de doelgroep immers ook nader gespecificeerd. Dat gebeurt als volgt:

De rebound is niet bedoeld voor 1) leerlingen met een vastgestelde stoornis (REC 4 –indicatie zoals ZMOK), 2) rugzakleerlingen en 3) leerlingen die in een justitieel traject zitten (Handreiking reboundvoorzieningen in het VO, Veen D, van & Wienke, D. 2005).

De Vries wijst er bovendien op dat het niet realistisch is de rebound te bestemmen voor leerlingen die psychiatrische problemen kennen. Het onderzoek van de Vries richt zich op de opvattingen van de leerlingen (MBO) zelf. De problemen die zich het meeste voordoen aldus de leerlingen, zijn psychiatrische problemen, gevolgd door sociaal-emotionele en gezinsproblemen. Deze staan het leren het meest in de weg (de Vries 2008) maar vaak staan deze problemen los van het onderwijs.

In verschillende evaluaties (Doorontwikkeling Rebound, B. Wiggers, 2009) merkt de rebound op dat probleemleerlingen te lang onder de hoede van de school blijven, waardoor de problematiek voor de rebound te groot werd en de leerlingen niet meer konden terugkeren naar het reguliere onderwijs.

2.4. Hoe verloopt de toeleiding?

De toeleiding naar de rebound verloopt in de meeste gevallen via het Zorg- en adviesteam van de school (ZAT). De zorgcoördinator, die voorzitter is van het ZAT, meldt de leerling aan. De beslissing over de toelating ligt gewoonlijk bij een bovenschools platform van het samenwerkingsverband (de directeur van het samenwerkingsverband) in samenwerking met de intakecommissie voor rebound (website NJI, 2011).

Deelname aan een reboundprogramma is voor de leerling (en soms ook voor de ouders, zie *Rebound en ouders*) niet vrijblijvend (zie ook *Rebound doelstellingen*). In de regeling regionaal zorgbudget 2006 uitleg staat dat deelname zo nodig met drang kan plaatsvinden, in samenspraak met de leerling en de ouders. Dit houdt in dat de plaatsing kan worden geformaliseerd in de vorm van een contract. Dergelijke afspraken worden gewoonlijk in de intake met elkaar doorgenomen en bij instemming met plaatsing door alle betrokkenen ondertekend.

Niet altijd verloopt de aanmelding via de Zorg Advies Teams op school. Wel worden de leerlingen altijd gescreend. De rebound Duin en Bollenstreek heeft hiervoor een aantal overwegingen geformuleerd “Overwegingen bij aanmelding rebound” (Oort, T. van 2010) en geeft hierbij concrete voorbeelden. Bij de toelating worden niet alleen leerling-kenmerken in ogenschouw genomen. Ook schoolgerelateerde factoren (kenmerken school) spelen een rol. Voorbeelden hiervan zijn: er zijn op school forse problemen met de leerling, waardoor een onveilige situatie ontstaat, de zorg die op school kan worden geboden schiet tekort (‘de problemen gaan de draagkracht van de school te boven’), de school heeft vermoedens, en heeft meer inzicht nodig in de problematiek van de jongere.

2.5. Hoe kan samenwerking van de school en de rebound gewaarborgd worden?

In de eerste paragrafen van dit hoofdstuk wordt de ontwikkeling in de verschillende benaderingen en doelstellingen geschetst voor de aanpak van leerlingen met gedragsproblemen. De meest recente ontwikkeling is de aandacht voor de relatie van de rebound met de school. Hieronder wordt hier nader op ingegaan.

Bronnen als Van Veen, Van der Steenhoven & Kuyenhoven, (2007) wijzen uit dat 60% van de leerlingen teruggeplaatst wordt uit de rebound naar de school van herkomst. Effecten op langere termijn zijn evenwel nog niet in kaart gebracht. Omdat over de time-out voorzieningen bekend is dat leerlingen na terugkeer in het onderwijs voortijdig uitstroomden of moesten doubleren (inspectie, 2007), wordt het belang van samenhang van de maatregelen en samenwerking tussen rebound en school benadrukt (zie paragraaf 2.1.1. de meest recente ontwikkeling). Zo wijst de inspectie op basis van onderzoek op het belang van een hechte samenwerking tussen school en rebound. De school i.c. het Zorg Advies Team dient samen met de rebound een handelingsplan op te stellen waarin doelen en een concrete aanpak opgenomen is. (Messing, Van Veen & Wienke, 2004; Messing, Wienke & Van Veen, 2006). De rebound moet niet alleen samenwerken op het niveau van de zorg. Volgens het NJI is de reboundvoorziening juist allereerst een onderwijsvoorziening. Het niveau waarop de jongere onderwijs volgt, moet worden gecontinueerd, liefst moeten achterstanden worden ingehaald of in ieder geval niet verder oplopen. Van groot belang is dat de mentor van de school van herkomst wekelijks contact heeft met de leerling en werk/toetsen verzorgd zodat zijn schoolwerk geen achterstand op loopt. Het NJI wijst er op dat er geïnvesteerd moet worden in het contact tussen beide partijen. Er mag verwacht worden dat zij vanuit het belang van de leerling tot intensieve samenwerking komen. Er moet een goede logistieke procedure opgezet worden, zodat de leerling altijd verzekerd is van voldoende schoolwerk, toetsen enz. Ook is mail en telefonisch contact en de aanwezigheid van de mentor op vastgestelde evaluatiemomenten van groot belang.

Uit notities van verschillende samenwerkingsverbanden blijkt dat wordt getracht de samenwerking tussen de school en de rebound te borgen. De school waar de leerling het laatst lessen volgde en ingeschreven staat, meldt aan en zorgt voor relevante informatie: Hierbij gaat het om onderwijskundige rapporten vanaf de basisschool, rapportage van onderzoeken die zijn gedaan, contacten met ouders/verzorgers en jeugdhulpverleningsinstellingen, acties die zijn ondernomen om voortijdig uitvallen te voorkomen, beschrijving van de problemen die tot een schoolbreuk hebben geleid. (Praktijkbeschrijving SOS, 2011)

In verschillende publicaties over reboundvoorzieningen blijkt dat nog altijd niet alle scholen op de hoogte zijn van de (on)mogelijkheden van de eigen rebound. Er zijn overigens wel goede voorbeelden (good practices) van samenwerking. Bij de Rotonde, een reboundvoorziening in Alphen a.d. Rijn, gaat de rebound preventief te werk doordat reboundmedewerkers docenten trainen in het beter signaleren van problemen bij leerlingen. Ook in Zwolle bezoeken reboundmedewerkers heel gericht contact met scholen uit het VO in hun samenwerkingsverband. Zij organiseren workshops. In de praktijk blijkt ook hier dat docenten nog niet altijd voldoende bekend zijn met de rebound. (website NJI)

Ook het Swv Duin en Bollenstreek heeft een aantal maatregelen genomen om samenwerking tussen school en rebound te versterken: zo is de verplichting aan de scholen opgelegd hun leerling minimaal 1 keer per week te bezoeken (Oort T. van 2011). Nog verdergaand in de

samenwerking is de afspraak dat praktijkvakken zoveel mogelijk op de eigen school worden gegeven, vooral bij de leerlingen die voor hun examen zitten. Voorts is er een gefaseerde terugplaatsing ingevoerd. Deze maatregel komt overeen met de verwachting van de inspectie dat er samenwerking is bij de terugkeerbegeleiding van leerlingen om 'recidive' te voorkomen. Hierover moeten school en reboundvoorziening afspraken maken na hun terugkeer op school.

2.6. Hoe worden de ouders er bij betrokken (Ouderbetrokkenheid)?

Op de website van het NJI wordt vermeld dat de betrokkenheid van de ouders feitelijk al begint voorafgaand aan de plaatsing in de rebound. Het is van belang dat de school van herkomst de ouders zo snel en zo goed mogelijk informeert over de problematiek van hun kind. In de praktijk zou dit al in de procedurele gang van zaken besloten moeten liggen. Immers: de toeleiding naar de rebound verloopt in principe via het ZAT en voorafgaand aan bespreking in het ZAT wordt de ouders om toestemming gevraagd. De reboundvoorziening in Gelderland (2007) vindt dat de ouders méér betrokken moeten worden dan slechts in de vorm van informeren en wel bij het samen formuleren van een plan van aanpak. De problemen moeten samen met de ouders in kaart gebracht worden op 4 leefgebieden: persoon, thuis, educatie en vrije tijd.

De hierboven beschreven praktijk en praktijkopvattingen lopen parallel met die van de resultaten i.c. conclusies in de onderzoeksliteratuur. Op zoek naar de factoren waarmee rekening moet worden gehouden bij het formeren van de rebound, wordt door Beekhoven (2004) een belangrijke factor genoemd. In zijn onderzoek blijkt dat de mate waarin ouders over sociaal en/of cultureel kapitaal beschikken, invloed heeft op de kans het onderwijstraject voortijdig te verlaten. De wetenschappelijke raad en ook de onderzoekers Dynarsk en van Acker beperken zich niet tot het informeren van ouders maar wijzen op de noodzaak hen te betrekken en te ondersteunen bij problemen op school en dreigende schooluitval van hun kinderen. De inspectie focust zich in 2007 zich niet alleen op de betrokkenheid van ouders bij problemen maar op de noodzaak ouders zoveel mogelijk te betrekken bij de activiteiten van de rebound en bij tussentijdse evaluaties van hun kind. Dynarsk en van Acker wijzen beiden in hun onderzoek op het belang van de ondersteuning van het gezin. "Niet alleen de leerling, maar indien nodig moet het hele gezin gesteund worden" (Dynarsk 2000; van Acker 2007). Hiermee leggen ze indirect de oorzaak niet alleen bij de leerling zelf maar juist in de context van het gezin. Dat wordt ook bevestigd door de Wetenschappelijke raad van het Regeringsbeleid. Deze heeft in 2009 in het rapport 'vertrouwen in de school' geconcludeerd op basis van onderzoek dat bij overbelaste jongeren één van de vier belangrijkste factoren bestaat uit de afstemming tussen school en ouders. Omdat afstemming meer veronderstelt dan alleen elkaar informeren en het ondersteunen van ouders c.q. gezin gaat deze conclusie veel verder. De ouders en de school worden in feite gezien als onderdeel van de problematiek en tegelijkertijd als actoren bij de oplossing ervan. Afstemming van de acties van beiden vergroot de kans op goede onderwijsresultaten en verkleint de kans op voortijdig schooluitval.

2.7. Waaraan moet het programma op de eerste plaats voldoen?

Algemene aanbevelingen voor het programma worden in het rapport van de inspectie ontleend aan verschillende onderzoekers:

- * zorgen voor een kleine setting (Dynarsk & Gleason, 2002).
- * strakke toeleidingsprocedure hanteren. Leerlingen komen alleen daar terecht als ze ook daadwerkelijk geholpen kunnen worden. (Fitsimons Hughes & Adera, 2007)
- * aandacht voor sociaal-emotionele groei en een gevoel thuis te horen in de voorziening; leerling de kans bieden betekenisvolle relaties aan te gaan met volwassenen die interesse tonen en bereid zijn te helpen (Fitsimons, Hughes & Adera, 2007).

De Wetenschappelijke raad van het Regeringsbeleid heeft in 2009 het rapport ‘vertrouwen in de school’ overbelaste jongeren met een opstapeling van problemen, uiteenlopend van beperkte vaardigheden en gedragsproblemen tot gebroken gezinnen, armoede, verslaving of schulden, centraal gesteld. Schooluitval is de voorbode van algemene maatschappelijke uitval. Vervolgens worden in het rapport twee factoren genoemd waarmee het reboundprogramma rekening dient te houden. Uitval wordt voorkomen wanneer leerlingen een verbondenheid binnen de school voelen door de steun van minstens één leraar (bv de mentor). Hierdoor staan leerlingen positiever t.o.v. de school en doen meer hun best. Ook is belangrijk dat aan de leerling bekend is wat de algemene leerdoelen zijn van de rebound naast de opgestelde doelen van de leerling.

Holter (2010) bevestigt het belang van de eerste factor en noemt in haar onderzoeksrapport dat één van de interventies om schooluitval te voorkomen bestaat uit het organiseren van een persoonlijke binding, bv mentoraat.

Enige relativisering is overigens wel op zijn plaats. Uit onderzoek van Beekhoven (2004) blijkt dat participatie en identificatie nauwelijks invloed hebben op het wel of niet schoolgaand zijn.

Bij het onderzoek van De Vries (2005-2008) worden belemmeringen in de relatie van rebound en school genoemd. Het programma zal ook deze belemmeringen moeten oplossen:

Leerlingen krijgen veelal geen nieuwe kans:

- * Ze behouden het etiketje. Tijdens het verblijf op de rebound “bestaan” ze niet meer voor de school.
- * Het is soms moeilijk om van de eigen school de juiste leerstof te krijgen of het duurt te lang voordat het op de rebound arriveert.
- * Een ander probleem doet zich voor als de leerling te veel begeleiding krijgt op de rebound en bij terugplaatsing op school dezelfde leerstof aangeboden krijgt.

Zoals ook in 2.1.3. is vermeld, is dat ook schoolgerelateerde factoren die een rol spelen bij de toelating dat ook doen bij het functioneren van het programma.

Junger-Tas (2002) concludeert op basis van Amerikaans effectonderzoek dat programma’s die klassenmanagement en schoolorganisaties veranderen, het meest effectief zijn in het voorkomen van schooluitval. Concreet gaat het hier om “leerlingen het gevoel geven dat ze gehoord worden”. Het onderzoek van Lieshout (2003) bevestigt de noodzaak van “georganiseerde” interesse in leerlingen. Schoolverlaters gaven zelf aan dat spijbelen lang onopgemerkt bleef en dat bevestigt spijbelaars in hun gevoel dat de school niet in hen is geïnteresseerd. In het onderzoeksrapport van Corian Messing NJI (2011) wordt gezegd dat het belangrijkste voor een succesvolle plaatsing is een goede binding/relatie met de leerling. Het,

op een respectvolle, transparante en authentieke wijze omgaan met de leerling wint het vertrouwen van de leerling.

In het rapport van Junger-Tas (2002) wordt benadrukt dat het voor de school belangrijk is om naast het tonen van interesse in de leerlingen ook duidelijke regels te hanteren. Dit geldt ook voor het hanteren van beloningssystemen en het systematisch werken met verwachtingspatronen. Leerlingen voldoen aan opgelegde verwachtingen (Junger-Tas 2002).

Het NJI wijst nog op een andere belangrijke factor en wel de actieve rol van de leerlingen. Het programma dient de leerlingen er bij te betrekken. Bijvoorbeeld door het opstellen van hun eigen leerdoelen of ontwikkelplannen. Stimuleren van de eigen verantwoordelijkheid door hen dag- en weektaken op te leggen.

Ook de inspectie wijst hierop. Het pedagogisch handelen van de school als geheel (dus ook voor de rebound) wordt beoordeeld op 5 indicatoren. Deze zijn: bevorderen van zelfvertrouwen, afstemmen van het didactisch handelen op de individuele leerling, scheppen van een taakgerichte sfeer, het stimuleren tot denken en het zorgen voor interacties, reflecteren op eigen gedrag (inspectierapport 2007). De reboundvoorziening in Gelderland (2007) vindt in de eerste plaats dat het programma in de eerste plaats veiligheid en structuur moet bieden

De wetenschappelijke raad toont het belang aan van de beschikking over “goede leraren”. De Raad zegt dat de kwaliteit van het onderwijs nooit beter kan zijn dan de kwaliteit van de leraren. Bij scholen waar veel tijd en energie gestoken wordt in begeleiding en ontwikkeling, zijn leraren in staat een grotere bijdrage te leveren aan de leerprestaties van hun leerlingen. Samenwerking tussen leerkrachten binnen een school, gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor ‘hun’ leerlingen en het wisselen van ideeën met als doel het onderwijs te verbeteren.

2.8. Welk programma wordt geboden in de rebound?

In de vorige paragraaf is stilgestaan bij de voorwaarden waaraan het programma dient te voldoen. In deze paragraaf wordt bekeken welke programma-onderdelen van belang worden geacht door verschillende onderzoekers. Het onderdeel observatie en diagnostiek vinden we in drie rapporten terug. Aan het beginsel dat leerling zelf de verantwoordelijkheid kunnen nemen is al eerder aandacht besteed maar nogmaals wordt benadrukt dat dit gevolgen heeft voor het programma. Voorts is een absoluut vereiste dat er voldoende onderwijstijd wordt ingeruimd om in ieder geval onderwijsachterstand te voorkomen. Er moet voorts zorg gedragen worden voor een goede pedagogische setting en aandacht zijn voor sociale en “schoolse” vaardigheden.

In de rebound in Gelderland wordt de eerste tijd in de rebound gebruikt voor observatie en diagnostiek. Dit geldt ook voor OOV_R (onderwijs opvangoorziening Rotterdam). Deze spreekt in haar brochure (OOV_R, 2011) van een gefaseerd verblijf:

1. observatietijd gedurende 2 weken
2. training en leren 9-11 weken
3. uitplaatsing.

Ook bij De NJI wordt dit onderdeel van het programma teruggevonden. Na de screening van de doelgroep bij de toelating vindt er diagnostiek en observatie plaats gedurende een korte periode van ongeveer zes weken. Hierin wordt de problematiek van de jongere en diens thuissituatie verkend. Daarna kan op school / op de rebound naast het onderwijsprogramma gerichte hulp en ondersteuning worden ingezet (Website NJI, 2011).

Messing NJI (febr. 2011) schrijft in haar onderzoeksrapport overigens dat het niet altijd nodig is dat er een observatieperiode is. Als de school van herkomst diagnostische informatie aan kan leveren en een concreet gerichte hulpvraag formuleert, is de observatie nauwelijks nodig. De leerling moet zo snel mogelijk zelf zijn verantwoordelijkheid gaan nemen voor zijn eigen schoolloopbaan. De werkdoelen moeten concreet en realistisch zijn. Deze kunnen ook in kleine stukken worden geknipt om meer succeservaringen op te doen.

In 2007 heeft de inspectie 21 reboundvoorzieningen onderzocht. In dit onderzoeksrapport komt naar voren dat de meeste reboundvoorzieningen er goed in slagen een sterke pedagogische setting voor de leerlingen te scheppen, maar daar staat tegenover dat de samenwerking met scholen problematisch verloopt, dat onvoldoende onderwijstijd gerealiseerd wordt en dat het cognitieve aanbod onder druk staat.

De OOVRO (onderwijs opvangoorziening Rotterdam) (Rossum van R en Sauer K, 2010) vindt dat het programma altijd 'maatwerk' is. De mogelijkheden van het kind, aandacht en waardering voor ieder kind zijn de uitgangsprincipes. Maar ook aandacht voor "normen en waarden". Concreet houdt dit in dat de leerling les krijgt in een kleine groep, een eigen mentor heeft waarmee duidelijke afspraken worden gemaakt en dat hij een programma volgt waarin onderwijs en jeugdzorg samen gaan. De leerling wordt getraind in werkvaardigheden, een goede werkhouding en sociale vaardigheden.

Het NJI (website 2011) geeft hieraan een verdere inkleuring. Het meest gangbare programma in rebound bestaat uit een combinatie van onderwijs en gedragsbeïnvloeding. Daarin staat centraal: het vergroten van de motivatie voor het volgen van regulier voortgezet onderwijs, gedragsverandering, herstel van de gezagsverhoudingen, verbeteren van leerattitude (werkhouding) en het inhalen van achterstanden.

Sociale vaardigheden:

Amerikaans onderzoek wijst op het belang van de mogelijkheden om sociale vaardigheden te oefenen in echte situaties, evenals het toepassen van strategieën voor conflicthantering (Fitsimons Hughes & Adera, 2007).

Van Acker toont de noodzaak om in het sociaal-emotionele aanbod te zorgen voor een mix van preventie en begeleiding om leerlingen bewust te maken van de risico's om verder af te glijden in ernstige problemen. Van Acker beperkt zich hierbij tot het bijbrengen van kennis over gevaren en gevolgen van storend gedrag (Van Acker 2007).

Studievaardigheden:

Belemmeringen die verbetering in de weg (de Vries 2005, 2008) staan, verwijzen naar kenmerken van de leerlingen: geen passend schoolsgedrag en niet gemotiveerd voor school. De oorzaak van het niet vertonen van passend schoolsgedrag is het eenvoudigweg niet beschikken over functionele schoolse vaardigheden. Hieronder wordt verstaan cognitieve

mogelijkheden en vaardigheden die verbonden zijn met het leren op school en directe toepassing vinden in het eigen leven.

Ook bij Holter en Junger-Tas (2002) vind je het belang van studievaardigheden terug. Hierbij gaat het om steun bij het ontwikkelen van studievaardigheden. Het begeleiden bij het verwerken van de lesstof. Junger-Tas wijst vanuit de invalshoek van zijn onderzoek naar schoolmanagement op de noodzaak om docenten te trainen in effectieve instructiemethoden en het samenwerkend leren van leerlingen in kleine groepjes.

Leerprestaties:

Fitsimons e.a. wijst op het belang van het voorkomen dat leerachterstanden worden opgelopen. Hierbij refereert hij aan het expliciet aandacht schenken aan cognitieve prestaties om te voorkomen dat leerlingen met een prestatieachterstand uit de rebound komen en achter liggen bij hun voormalige klasgenoten (Fitsimons Hughes & Adera, 2007).

Zoals in het begin van deze paragraaf al is aangegeven wijst de onderwijsinspectie (2007) het belang van de cognitieve prestaties van leerlingen van de rebound. Op zijn minst moet aandacht zijn voor de leerstof. Achterstanden mogen niet worden opgelopen met het oog op een effectieve terugleiding.

De inspectie laat in haar rapportage van 2007 het volgende beeld zien: De meeste reboundvoorzieningen beschikken over een aanbod voor de sociaal-emotionele ontwikkeling zoals conflicthantering, rots en water, equip en leefstijl. Er zijn meer problemen bij het aanbod voor de cognitieve ontwikkeling. Het is het best geregeld bij de rebounds waar leerlingen het onderwijs voor een deel kunnen volgen op de eigen school. Vooral wat betreft de praktische vakken. Dat is niet overal gewaarborgd. Bij sommige rebounds ligt de nadruk te veel op de sociaal-emotionele ontwikkeling en komt het cognitieve aanbod in gedrang. Sommige scholen blijven in gebreken om op tijd de leerstof aan te bieden (inspectierapport 2004).

De inspectie heeft in 2007 de vraag gesteld of de rebounds de onderwijstijd goed kunnen inplannen (1040 klokuren onderbouw en 1000 in de bovenbouw). Uit het onderzoek blijkt dat slechts de helft van de rebounds voldoende onderwijstijd heeft gepland. Spijbelen komt wel minder vaak voor op de reboundvoorziening omdat de leerlingen het eigenlijk wel naar hun zin hebben.

2.9. Hoe wordt de terugkeer begeleid (i.c. teruggeleiden)?

De rebound kent een heel andere setting dan de school. De leerlingen op de rebound ontvangen veel intensieve begeleiding in één op één situaties. Vaak functioneren ze dan goed. Het totaal verschillende karakter maakt transfer nauwelijks mogelijk met als gevolg dat leerlingen na terugplaatsing op school in hun oude gedrag vervallen (Doorontwikkelplan, B.Wiggers, 2010).

Het onderzoek van Rick Broekmans (2010) ‘de stap van de rebound naar school’ richt zich op knelpunten en factoren bij terugplaatsing van rebound naar school. Broekmans (geen wetenschappelijk onderzoek) komt tot de conclusie dat een goede (warme) overdracht bij

terugplaatsing vanuit de rebound terugval in oud gedrag voorkomt. Deze conclusie wordt bevestigd in het onderzoek “Zorgen voor een zorgvuldige overstap van de voorziening naar de school” (Fitsimons Hughes & Adera, 2007).

Ook het NJI (website 2011) bevestigt het belang van een goede voorbereiding en geeft hiervan een voorbeeld. De transfer van het geleerde begint met een goede voorbereiding van de terugkeer van de jongere. Het is zoeken naar creatieve oplossingen om bij de beperkte mogelijkheden toch een bijdrage te kunnen leveren. Vrij algemeen is inmiddels de opvatting dat het docententeam op de hoogte moet zijn van de terugkeer van de leerling, wat deze in rebound geleerd heeft en hoe de docenten kunnen bijdragen aan een succesvolle terugkeer.

Zijn onderzoek geeft aan dat leerlingen het verblijf op de rebound veelal positief ervaren. De leerlingen worden positief benaderd en krijgen hierdoor een nieuwe kans. De praktijk leert hem dat het effect “beter gedrag” slechts een kortstondig effect is. Veel leerlingen zijn niet in staat zich het nieuw geleerde geheel “eigen” te maken. Ze vervallen na enige tijd terug in hun oude gedrag.

De terugval wordt versterkt wanneer er sprake is bij terugkeer van een negatief sentiment bij de school. De school dient open te staan voor de terugkeer van de leerling. Op het moment dat de school niet goed is voorbereid op de terugkeer van de leerling werkt dit terugval in de hand. Terugval wordt vooral voorkomen als er sprake is van een hechte samenwerking (overleg) tijdens het verblijf op de rebound. Hierdoor weet het schoolteam aan welke punten is gewerkt en welke leerpunten nog open staan. Hij benadrukt herhaalde malen het allergrootste belang van de houding van de school na terugplaatsing. De school van herkomst dient zich voor te bereiden op de terugkeer.

Ook noemt de Vries (2008) in haar onderzoek een aantal meest voorkomende redenen dat leraren negatief over terugplaatsing zijn. Deze zijn:

- * een zorgelijke thuissituatie waaronder dramatische toestand ouders, tegenwerking door ouders, macht van leerling over het gezin, erg verwend, leerling die er volledig alleen voor staat.
- * moeilijk te beïnvloeden factoren als slechte vriendenkring, verslaving
- * verzuimproblematiek
- * problemen in psychosociaal functioneren

2.10. Hoe wordt de nazorg vanuit de rebound geregeld?

In het onderzoeksverslag van Messing NJI (2011) wordt in het kader van de nazorg voorgesteld dat iedere leerling een portfolio maakt en dit laat zien aan het eigen docententeam. De school krijgt ook van iedere terugkerende leerling praktische handelingsaanwijzingen. Zij concludeert dat achtervang op de school beschikbaar moet zijn. De school zou een vertrouwenspersoon moeten aanwijzen die geplande en ongeplande gesprekjes houdt met de leerling. Hier is ook nazorg maatwerk. De leerling komt vanuit een kleine groep terug in de grote school in een vrijwel onveranderde context. Messing geeft aan dat niet alleen de leerlingen maar ook de ouders nazorg nodig hebben. .

Zorgen voor een zorgvuldige overstap van de voorziening naar de school (Fitsimons Hughes & Adera, 2007)

De nazorg begint eerder dan het moment waarop herplaatsing een feit is. Tijdens het verblijf in de rebound moet er contact blijven met de school. Het advies vanuit de rebound moet immers aansluiten bij de manier van werken van de school. Het gaat erom dat het handelingsplan op de school ook haalbaar is.

Als de leerling terug is in zijn klas is het aanstellen van een Buddy iets wat positief werkt. (website, NJI 2011)

Terug in de eigen school is het gewenst dat de rebound een aantal gesprekken met de leerling voert over welbevinden en over wat nodig is om gemotiveerd te blijven. (Broekmans, 2010).

De school van herkomst moet in ieder geval de eerste weken na terugkeer wekelijks een gesprek organiseren. In dit gesprek kunnen de eerste ervaringen van de leerling en de school na zijn terugkeer worden besproken. Zo nodig kunnen nieuwe werkpunten worden geformuleerd en afspraken worden gemaakt die in een volgend gesprek worden geëvalueerd. Ook van de rebound wordt verwacht dat zij de eerste tijd na vertrek van de leerling contact houden met de leerling. Hetzij door een bezoek, hetzij telefonisch. Het kan ook zijn dat er hulpverlening wordt opgestart voor de nazorg.

Nazorg van de reboundvoorziening in Gouda gebeurt door BJZ. In Tilburg wordt de nazorg gedaan door docenten die daar op de school speciale taakuren voor gekregen hebben. In Breda wordt de nazorg geleverd door speciaal daartoe opgeleide coaches.

3. De opzet en uitvoering van het onderzoek

3.0. Inleiding

In het vorige hoofdstuk is een theoretische onderbouwing gegeven. Op dit onderzoeksgedeelte wordt in dit hoofdstuk niet verder ingegaan. Het betreft slechts een eenvoudig literatuuronderzoek c.q. deskresearch waarin vele documenten zijn bekeken en geanalyseerd. Naast de visie van onderzoekers op de centrale vraagstelling is het interessant na te gaan hoe de verschillende geledingen binnen de school aankijken tegen de bestaande rebound.

Onderzoeksvraag 2 luidt daarom als volgt: Wat zijn de ervaringen van het schoolteam, het reboundteam en de reboundleerlingen met de bestaande rebound? Welke aanbevelingen vloeien hieruit voort.

De vragen uit de theorie worden getoetst aan de antwoorden die vanuit de praktijk door het schoolteam worden gegeven.

3.1. De opzet van het praktijkonderzoek

Om de ervaringen te achterhalen is gekozen voor het afnemen van een enquête. Het onderzoek is dan ook een survey onderzoek en is gericht op hoe mensen ergens over denken, wat zij ergens van vinden en wat hun ideeën zijn. De enquête kent een tiental vragen.

3.2. Het ontwikkelen van de vragenlijst

Gekozen is voor enquête omdat het schoolteam een grote groep is. Het is voor zowel de onderzoeker als de onderzochten minder tijdrovend. Bovendien is het objectiever. De andere onderzoeksgroepen, te weten de leerlingen en het reboundteam, zijn niet zo groot. Ook bij deze groepen is gekozen voor de enquêtevorm omdat dan één uniform instrument gehanteerd is zodat de resultaten met elkaar vergeleken kunnen worden.

Bij het ontwikkelen van de vragenlijst is de conceptvragenlijst voorgelegd aan de teamleider van de rebound en de directeur van het samenwerkingsverband. Deze hebben een aantal suggesties gedaan die zijn meegenomen in de uiteindelijke versie.

3.3. De opbouw van de vragenlijst

Om niet al te veel beslag op de tijd van de onderzoeksgroepen te leggen is het aantal vragen beperkt gehouden. Er zijn weinig open vragen gesteld. (3 voor het schoolteam en 3 voor het reboundteam).

Gekeken is naar allerlei internetsites en diverse handleidingen voor het opzetten van vragenlijsten. Het meest is gebruik gemaakt echter van “Basisprincipes praktijkonderzoek” van F. Harinck, 2009.

De onderzoeksvragen zijn te verdelen in vragen waar je kunt aangeven welke items het beste bij de vraag passen. Deze vragen konden verder uitgewerkt worden in grafieken, waardoor de overeenkomsten en verschillen binnen de 3 onderzocht groepen duidelijker te zien zijn.

3.4. Het uitzetten van de vragenlijst

Het uitzetten van de vragenlijst heeft plaatsgevonden aan het eind van het schooljaar 2010/2011. Het schoolteam is aan het eind van de teamvergaderingen uitgereikt met enige toelichting. Ook is de vragenlijst via de mail verstuurd. Bij de leerlingen van de rebound zijn de vragenlijsten uitgereikt met het verzoek deze in te vullen. Het reboundteam heeft de vragenlijst op een later tijdstip weer verzameld.

3.5. De onderzoeksgroep

Het schoolteam

Het schoolteam is onderdeel van een kleine vmbo-school met een basis/kaderberoepsgerichte leerweg. Er zijn 4 teams, twee voor de onderbouw en twee voor de bovenbouw. Deze worden aangestuurd door een teamleider/docent. Daarboven staan de adjunct-sectordirecteur en de sectordirecteur. Aan in totaal 40 docenten en de directie is medewerking gevraagd; er zijn 30 respondenten. Als algemene informatie die uit de enquête gehaald kan worden is dat:

De gemiddelde leeftijd van het docententeam is 46 jaar, waarvan 12 mannen en 18 vrouwen. De functies van de personen, die meegedaan hebben, zijn naast die van docent tevens decaan, leraar in opleiding, ambulant begeleider, 2 teamleiders en locatiedirecteur.

De ervaring in het onderwijs aan deze school varieert van:

9 personen van 0 tot 5 jaar

7 personen van 5 tot 10 jaar

8 personen van 10 tot 15 jaar

6 personen van 15 tot 20 jaar

Het reboundteam

Het reboundteam werkt voor de rebound, dat een onderdeel is van het Samenwerkingsverband Duin en Bollenstreek. Vijftien scholen kunnen hier gebruik van maken. Het team bestaat uit 1 teamleider (parttime), 2 docenten die elk de helft van de week aanwezig zijn, een fulltime maatschappelijk werker en een administratiemedewerker. Allen hebben de vragenlijst ingevuld. De gemiddelde leeftijd is 54 jaar, waarvan 3 vrouwen en 2 mannen. De ervaring in het lesgeven/werken op de rebound varieert van:

3 personen van 0 tot 5 jaar

2 personen van 5 tot 10 jaar. De rebound is gestart in 2005.

De leerlingen

De leerlingen op de rebound zijn afkomstig van één van de 15 scholen binnen het samenwerkingsverband Duin- en Bollenstreek die gebruik kunnen maken van de rebound. Het aantal leerlingen varieert. Tijdens de afname van de enquête waren 7 leerlingen aanwezig. De gemiddelde leeftijd was 15 jaar waarvan 4 jongens en 3 meisjes. Hun verblijf op de rebound varieerde van 1 week tot bijna 3 maanden. De gemiddelde verblijfsduur was vier en een halve week.

3.6. Evaluatie van het verrichten van dit onderzoek

Deze informatie kan bij het analyseren van en het doen van aanbevelingen gebruikt worden. Het onderzoek bij mijn schoolteam is goed verlopen. Aan de teamleiders is gevraagd de enquête tijdens de teamvergadering te laten invullen. Het ter plekke laten invullen werkt beter dan een verzoek doen via de mail. Van de 40 docenten heeft 30 gereageerd. Dit is ongeveer 66%. Het afnemen van de enquête op de rebound heeft meer voeten in de aarde gehad. Mijn vragen werden eerst afgekeurd omdat ze niet open genoeg waren. Na bijstelling waarbij de leerlingen geen keuze hoeven te maken maar zelf kunnen bepalen wat ze invullen, ging de rebound akkoord. Het moment van afnemen was moeilijk te vinden omdat er bijna elke dag

leerlingen een dagdeel naar de eigen school waren om daar of te herintegreren of praktijklessen te volgen. Het volledige reboundteam heeft meegedaan aan de enquête 100%

4. De resultaten:

4.1. Onderzoeksvraag 2: Hoe kijken het schoolteam, het reboundteam en de reboundleerlingen naar de bestaande rebound?

Ervaringen van het schoolteam

Vraag 1:

Doel van de rebound is op de eerste plaats leerlingen met gedragsproblemen een tweede kans te geven. Ze krijgen hulp om te bewijzen dat ze na een periode van 3 maanden kunnen terugkeren naar de eigen school. Daarnaast is het tweede doel de school (tijdelijk) te ontlasten.

Ben jij het eens met de doelstelling?

Van de 30 respondenten antwoordden 27 docenten akkoord te gaan met deze doelstelling. 3 mensen zijn het niet eens met deze doelstellingen. In de toelichtingen bij de antwoorden valt op dat vrijwel alle docenten het belangrijk vinden dat de school voor een tijdje ontlast wordt.

Elke docent heeft wel van de rebound gehoord maar slechts een gering aantal docenten heeft er daadwerkelijk mee te maken gehad. Gemiddeld gaan op onze school 2 à 3 leerlingen per jaar naar de rebound. Niet alle leerlingen keren na de rebound terug naar hun school van herkomst. De rebound staat voor veel docenten ver van hun af.

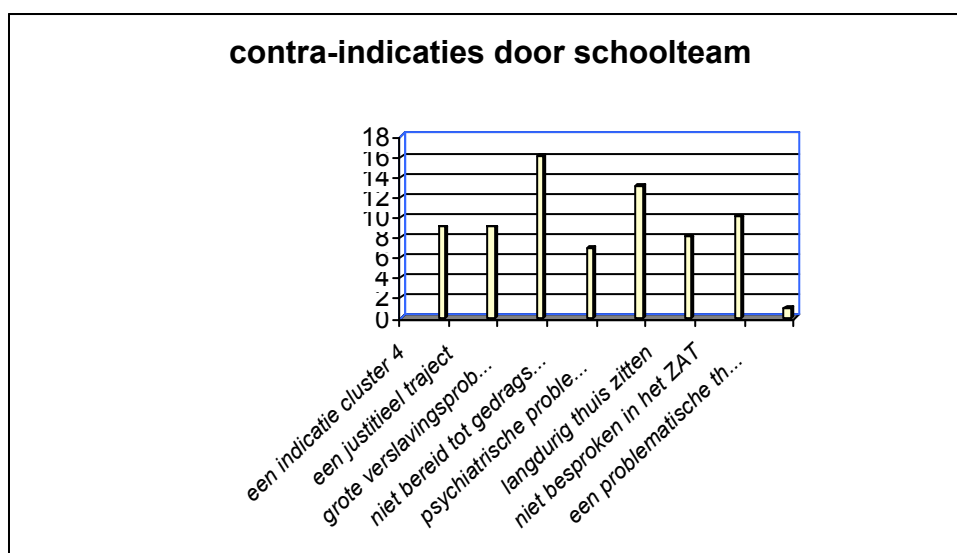
De 3 teamleden die het niet eens zijn met deze doelstelling, hebben hun antwoord als volgt toegelicht:

1. 3 maanden is niet genoeg om tot gedragsverandering te komen.
2. terugkeer zou alleen mogelijk moeten zijn wanneer de leerlingen na 3 maanden aangetoond hebben dat zij ook echt kunnen terugkeren.
3. Docenten zouden beter toegerust moeten zijn om deze leerlingen te begeleiden.
4. Leerlingen zouden niet moeten terugkeren naar de eigen school; beter is hen een alternatief te bieden.

Vraag 2

Leerlingen met bepaalde kenmerken worden niet geplaatst in de rebound. Dit wordt een contra-indicatie genoemd.

Welk van onderstaande gedragskenmerken vallen hier onder?

Tabel 0 Contra-indicaties door schoolteam

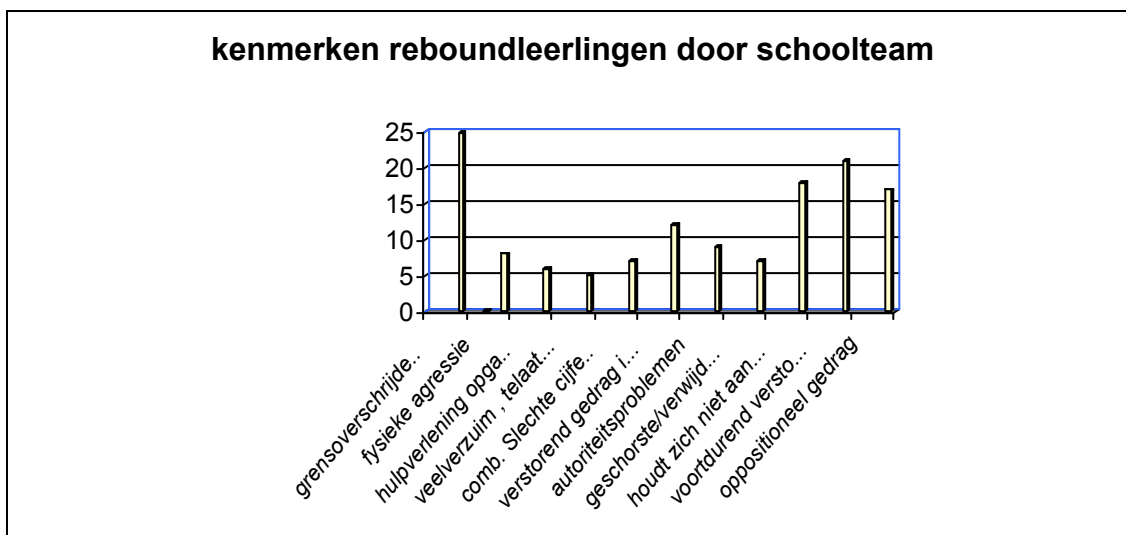
N=26

Als we kijken naar de theorie (pagina 13) dan lees je dat leerlingen met een REC-4 indicatie in principe niet geplaatst mogen worden op de rebound. Zij kunnen immers rechtstreeks geplaatst worden in het speciaal-onderwijs en hebben een aantoonbare stoornis.(volgens de DSM IV) die onder de psychiatrische stoornissen valt. Ook leerlingen die in een justitieel-traject zitten, zijn op basis van richtlijnen van het ministerie OCW uitgesloten van de Rebound. Leerlingen die lang thuiszitten vallen ook af, omdat voor hen andere programma's o.a. "Herstart" geschikter zijn. Officieel zijn uitgesloten: leerlingen met verslavingsproblematiek, leerlingen met psychiatrische problematiek en leerlingen met een cluster 4 indicatie.

Opvallend is dat de meeste docenten verslaving psychiatrische problemen als contra indicatie aanduiden en slechts een docent een problematische thuissituatie als contra indicatie noemt. Eén docent schreef dat niemand op voorhand uitgesloten moet worden van de rebound. De grote spreiding in de antwoorden en het verschil ten opzichte van wat wettelijk geregeld is, maakt duidelijk dat veel docenten onbekend zijn met de bestaande contra-indicaties die de Rebound hanteert. Ook wordt zichtbaar dat veel docenten niet veel weten over andere bestaande programma's voor deze leerlingen.

Vraag 3

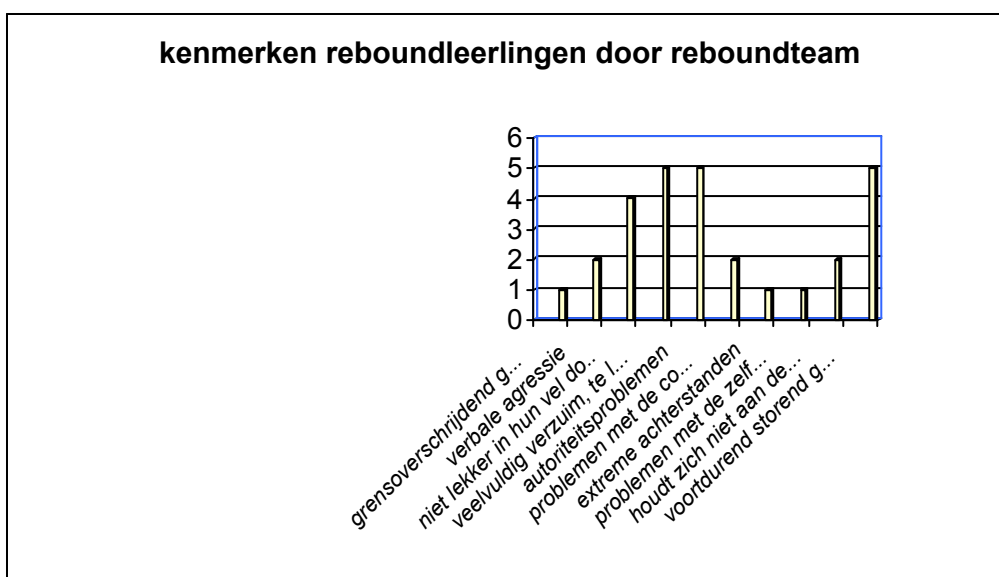
Welke gedragskenmerken passen het meest bij de leerlingen die in de huidige rebound geplaatst worden?

Tabel 1 kenmerken reboundleerlingen door schoolteam

N=30

Het meest opvallende is dat de respondenten nagenoeg geen kenmerken noemen op het gebied van taak- en leerproblemen. Het meest wordt genoemd grensoverschrijdend en het storende gedrag van leerlingen in de klas. Deze opvatting komt overeen met het accent van veel rebounds in de beginjaren op de sociaal emotionele benadering en de doelstelling van gedragsverandering. De aandacht voor het cognitieve en het voorkomen van leerachterstanden in verband met een succesvolle terugkeer (zie verder) is onderbelicht. Van Veen en Steenhoven (pagina 12) noemen ook dat in de reboundperiode vooral ingezet wordt op motivatie en gedragsverandering en te weinig op leerachterstanden. Dit laatste wordt ook door de inspectie genoemd (pagina 12).

Tabel 2 kenmerken reboundleerlingen door reboundteam

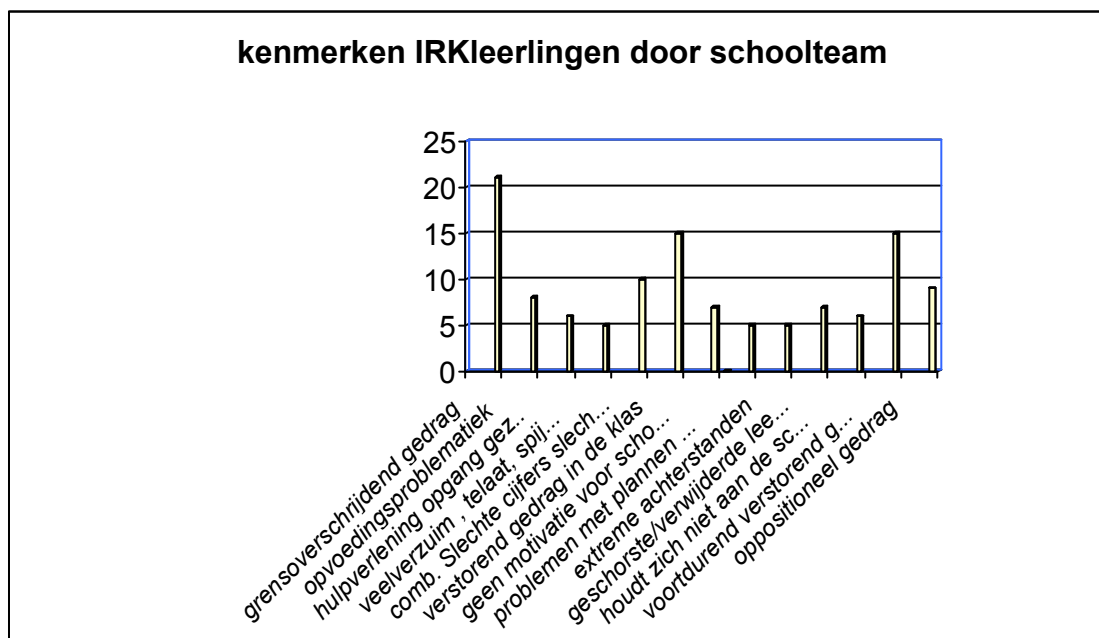
N=5

De top drie van de kenmerken van reboundleerlingen genoemd door het reboundteam bestaat uit veelvuldig verzuim, autoriteitsproblemen en voortdurend storend gedrag terwijl extreme leerachterstanden gek genoeg weinig scoort. De antwoorden van het schoolteam en het

reboundteam bevestigen de constatering van B. Wiggers (pagina 13) aan de hand van verschillende evaluaties van de rebound dat scholen te lang “doormodderen” met leerlingen.

Vraag 4

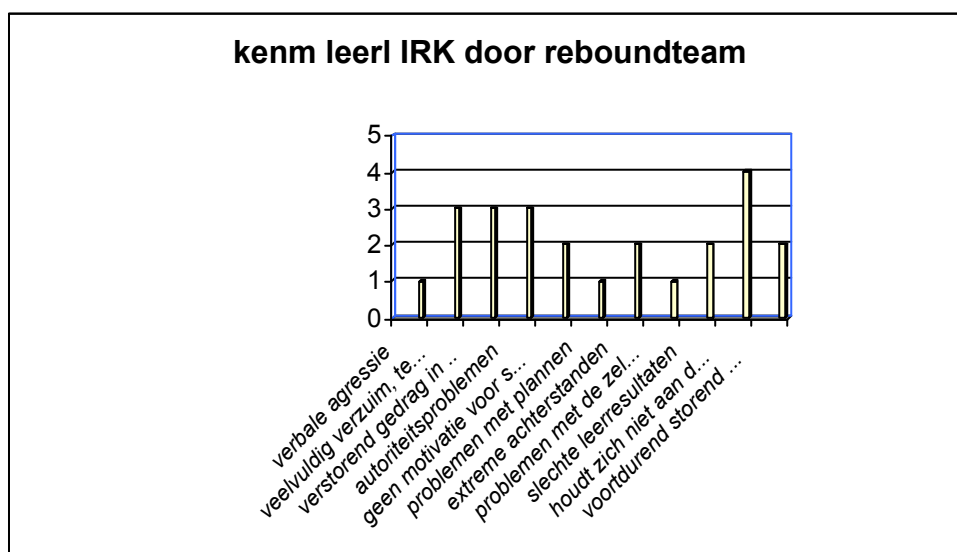
Welke gedragskenmerken passen het meest bij de leerlingen die in de nieuwe Interne ReboundKlas geplaatst worden?

Tabel 3 kenmerken IRK leerlingen door schoolteam

N=30

Deze vraag is gelijk aan vraag 3 met dien verstande dat nu gevraagd wordt welke van de genoemde gedragskenmerken gekoppeld worden aan de nieuwe vorm van rebound: de interne reboundklas (trajectklas c.q. IRK)

Tabel 4 kenmerken IRK leerlingen door reboundteam

N=5

Als we bovenstaande 2 grafieken van het schoolteam met elkaar vergelijken, zien we de volgende verschillen:

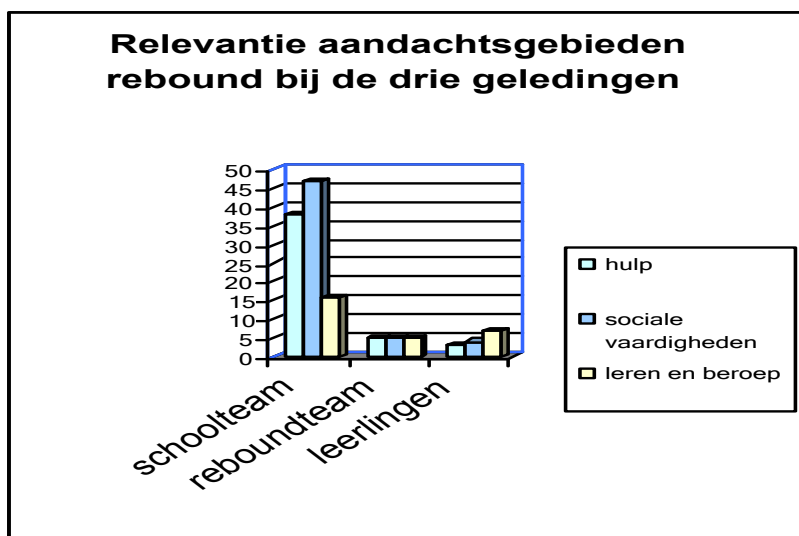
Het schoolteam geeft aan dat in de huidige rebound meer leerlingen zitten met oppositioneel- en grensoverschrijdend gedrag dan in de IRK zullen zitten. Ook verbaal agressief gedrag wordt door het schoolteam genoemd bij de rebound. Taak en leerproblemen scoren zo laag dat ze niet in de grafiek over de rebound opgenomen zijn. Hiertegenover staat dat leerproblemen wel worden aangegeven voor de IRK. Zo scoren redelijk hoog: geen motivatie voor schoolwerk, problemen met plannen, extreme leerachterstanden e.d. In de ogen van het schoolteam zal de IRK in haar programmering meer aandacht moeten besteden aan leerproblemen. Leerproblemen worden door de docenten als reden gezien voor plaatsing in de IRK. Ook wordt het niet lekker in je vel zitten door huiselijke problemen genoemd bij de IRK en worden deze niet genoemd voor de huidige rebound. In zijn geheel genomen ziet het schoolteam de IRK als een lichtere variant van de huidige rebound.

De verschillen in de antwoorden van het reboundteam voor rebound en het IRK wijzen ook op het onderscheid in lichte en zware problemen.

Vraag 5:

Welke activiteiten zijn onmisbaar in het programma van de rebound?

Deze vraag is aan de drie verschillende geledingen (schoolteam, reboundteam en leerlingen van de rebound) gesteld.

Tabel 5 relevantie aandachtsgebieden rebound door de drie geledingen

N=resp 30, 5 en 7

De drie accenten in de programmering komen overeen met de doelstellingen die voor de rebound genoemd zijn. Deze laten zich redelijk vertalen in de benoeming van de gedragskenmerken van de leerlingen die voor de rebound in aanmerking komen. De trends in de antwoorden kunnen als volgt worden weergegeven: Het reboundteam vindt alle drie de accenten in de programmering even belangrijk. Het schoolteam geeft bij de kenmerken van de leerling voor de rebound aan “storend gedrag” de hoogste waarde (tabel 3) terwijl het in de programmering van de rebound juist aan hulp en werken aan sociale vaardigheden accent

geeft (tabel 5). De leerlingen leggen het accent veel eenduidiger. Bij hen gaat het vooral om de leerprestaties en het leren.

Nagegaan is of de gedane suggesties overeenkomen met de voorkeur/opvatting over het doel van de rebound en de omschrijving van de gedragskenmerken van de doelgroep. Accent op leren, sfeer, zelfreflectie etc. 4 respondenten van de 30 docenten hebben door hun suggesties verwezen naar het belang van studievaardigheden en wijken hierin af van de meeste respondenten die leervaardigheden juist helemaal niet van belang achten.

Naast de aangekruiste antwoorden hebben de 4 respondenten (schoolteam) bij deze vraag nog de volgende –voor het programma van de rebound onmisbare- activiteiten genoemd:

1. leren naar je zelf kijken
2. psychologische begeleiding/gesprekken.
3. samen met ouders onder begeleiding activiteiten doen; zoals koken en gezamenlijk eten
4. aangepaste training/hulp aanbieden zowel met de groep als individueel.
5. hulp bij het plannen van huiswerk maken.
6. het aanleren van executieve vaardigheden zoals plannen, organiseren, structureren, time management en impulsbeheersing.

Vraag 6

Was de leerling na verblijf op de rebound weer in te passen in de eigen school?

Deze vraag geldt alleen voor docenten die met leerlingen gewerkt hebben die teruggeplaatst zijn naar de eigen school. Van de 30 docenten hebben 13 docenten deze vraag overgeslagen. 6 van de 17 docenten geven aan dat de leerling niet was in te passen. Over de jaren heen gaat het om ca 15 leerlingen.

Als argumentatie geven ze aan:

1. de leerlingen vervielen heel snel in het oude gedrag van voor de rebound
2. De leerling vertoonde weer spijbelgedrag en kon zich opnieuw niet (of nog steeds niet) aan afspraken houden.
3. De leerling bleef zich agressief gedragen; hierin was geen verandering te constateren. (gooide helm naar directeur)
4. Terugplaatsing heeft nog geen één keer goede resultaten opgeleverd
5. Aanvankelijk ging het redelijk maar leerling verviel al snel in zijn oude patroon.

8 docenten geven als antwoord dat de leerling na terugkeer wel in te passen was.

Eén docent schrijft er bij dat de leerling wel een enorme leerachterstand had opgelopen.

Een ander noemt dat het weer inpassen in de eigen school te danken was aan het feit dat de leerling parttime op de rebound zat. Het beroepsgerichte vak deed de leerling op zijn eigen school.

3 docenten omcirkelen zowel ja als nee bij het antwoord. Als argumentatie schrijven deze docenten:

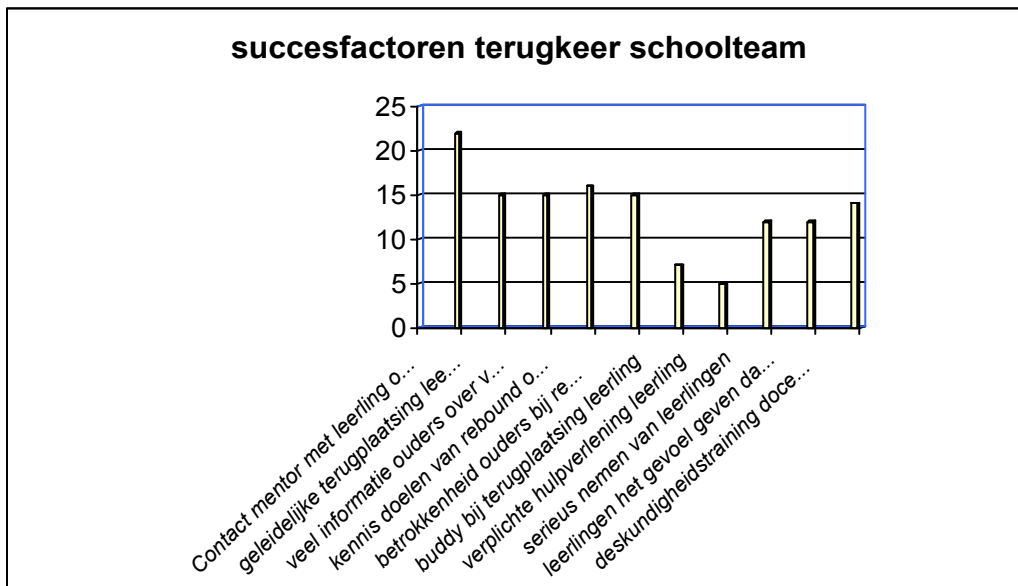
1. De leerling is wel ingepast maar wel met leerachterstand en weinig zichtbaar gedragsresultaat.
2. Een ander heeft succesvolle en niet-succesvolle terugplaatsingen meegemaakt. Deze docent vindt het moeilijk aan te geven waarom het sommige leerlingen niet lukt zich in te passen, terwijl het op de rebound wel lukt.

3. Twee leerlingen zijn dit jaar geplaatst. Eén succesvol, één was niet terug te plaatsen en verblijft nu in een gesloten setting.

De antwoorden van de 17 respondenten geven een wisselend beeld van de terugkeer. Velen constateren dat er sprake is van terugval in het oude gedrag. De docenten die positief zijn over de terugkeer geven wel aan dat er een grote leerachterstand is opgelopen. Uit de antwoorden lijkt opgemaakt te kunnen worden dat slechts 50% succesvol terugkeert.

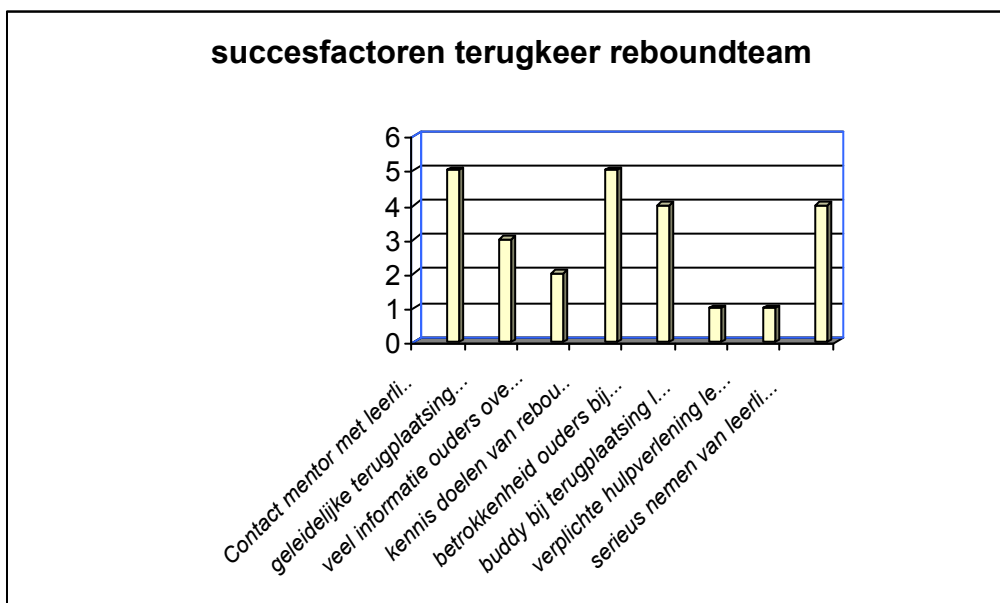
Vraag 7

Wat zijn succesfactoren van de school om terugval te voorkomen?

Tabel 6 succesfactoren terugkeer door schoolteam

N=30

Tabel 7 succesfactoren terugkeer door reboundteam

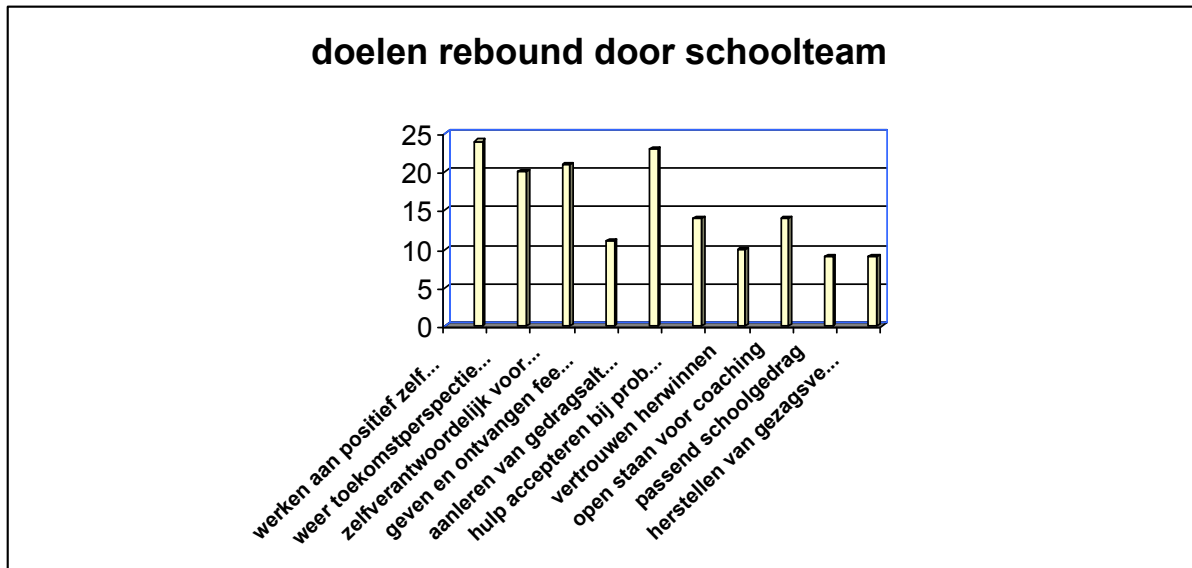
N=5

Naast de aangekruiste antwoorden is nog opgemerkt:

1. Ook na terugplaatsing is het van belang dat aan doelen gewerkt wordt.
2. Belangrijk is de klas te betrekken bij terugplaatsing
3. Er moet goed gekeken worden wat de leerling nodig heeft (maatwerk).

Vraag 8

Welke doelen in gedragverandering zijn belangrijk om aan te werken. 10 doelen worden genoemd.

Tabel 8 doelen rebound door schoolteam

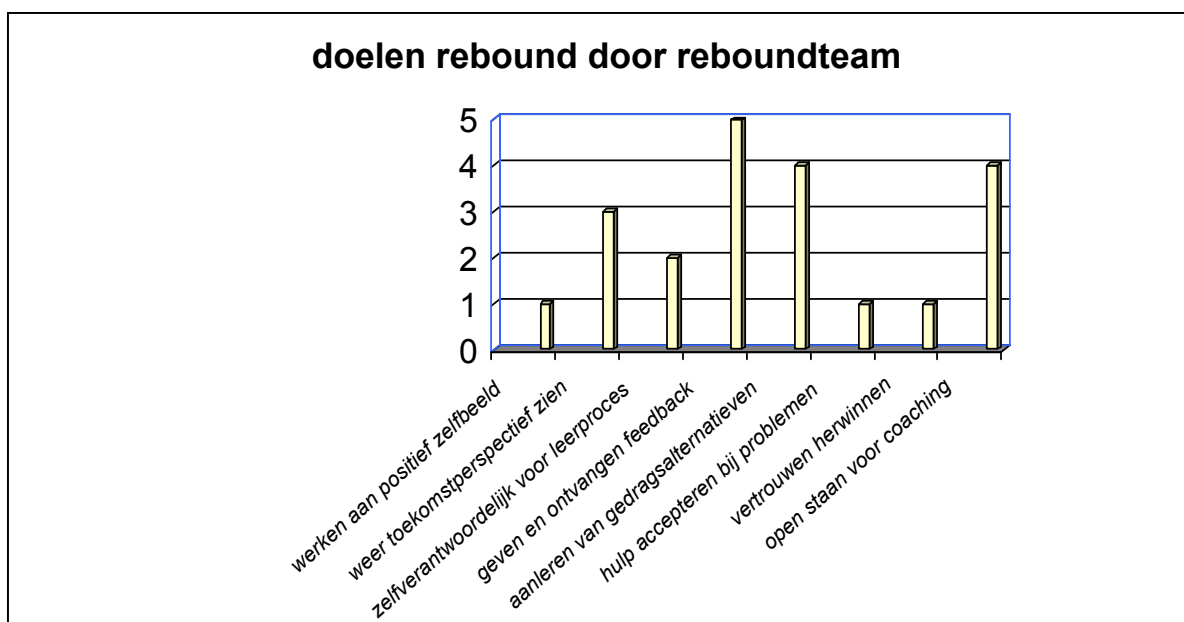
N=30

Aanvullende opmerkingen van docenten zijn:

1. doelen die belangrijk zijn om aan te werken kan je niet zo kiezen. De doelen hebben met de problematiek van de leerling te maken, of met de stapeling van problemen.
2. belangrijke doelen zijn motivatie en reflectie.
3. het leren van sociale vaardigheden als hoe ga ik met de ander om.

Het NJI geeft aan dat er in de eerste plaats gewerkt moet worden aan de motivatie voor het volgen van het reguliere onderwijs. Voorts leggen onderzoekers en inspectie met het oog op een succesvolle terugkeer het accent op het verbeteren van de leerattitude en op het inhalen van leerachterstanden. Het schoolteam denkt hier anders over. Zij kiest voor het werken aan een positief zelfbeeld als nummer 1. Als 2^e belangrijke doel wordt het aanleren van gedragsalternatieven gezien. Dit doel is weliswaar te vergelijken met het doel van het NJI: herstel van gezagsverhoudingen maar komt niet in de buurt van het inhalen van leerachterstanden.

Ook hier zien we terug dat het accent in de door het schoolteam voorgestane aanpak in de rebound geenszins ligt op de cognitieve vakken en de leerprestaties.

Tabel 9 doelen rebound door reboundteam

N=5

De doelen die het reboundteam formuleert, wijken aanzienlijk af van die van het schoolteam. Het geven en ontvangen van feedback en het openstaan voor coachen scoren het hoogst. Het reboundteam lijkt zich bij de antwoorden op deze vraag te focussen op de “behandelbaarheid” van de leerlingen. Het aanleren van gedragsalternatieven wordt als even belangrijk gezien door schoolteam en reboundteam. De doelen die het reboundteam aangeven (tabel 9) wijken sterk af van de gelijke waardering van de drie accenten die het programma moet hebben (hulp, sociale vaardigheden en leren; tabel 5). Dit is opmerkelijk omdat het programma en de hierin aangebrachte accenten zou moeten passen bij de aangegeven doelen.

Open Vraag 9, 10 en 11 (door het schoolteam)

Welke voordelen zie je in de nieuwe opzet van een reboundachtige klas (trajectklas) door het schoolteam

Beter voor de school:

Het schoolteam ziet vele voordelen bij een IRK.

Er zal sneller worden overgegaan tot plaatsing. Er wordt minder doorgemodderd en er is veel eerder sprake van maatwerk. Dit is goed voor de leerling en ook voor de school. De andere leerlingen krijgen meer rust en dat komt de werksfeer ten goede.

De plaatsing gaat gemakkelijker. Er is in feite geen overdracht; de school blijft verantwoordelijk, de betrokkenheid van de school is groter (korte lijnen, zicht op leerlingen, snelle feedback mentor en snelle informatie naar docenten) en er is geen breuk tussen leerling en school.

Beter voor het kind:

Er is continuïteit in het naar school gaan. De eigen school is voor veel leerlingen veiliger en de leerling kan zijn sociale contacten onderhouden. Ook wordt de leerlijn niet onderbroken

waardoor de leerachterstand minder groot zal worden. De leerling kan immers voor een deel de gewone lessen blijven volgen en blijft in eigen klassensituatie.

Aan de specifieke doelen wordt in de oorspronkelijke context gewerkt. Gedragsverandering vindt binnen de school plaats waardoor de kans dat gedrag blijvend is, groter is. De leerling krijgt in de trajectklas meer aandacht en de werkomgeving is rustiger.

Voor leerlingen met een lichtere problematiek is de trajectklas positief en kan er meer intensieve begeleiding gegeven worden.

Nadelen van de IRK:

De nadelen die genoemd worden zijn allen gericht op de leerling en niet op de school en hebben vooral betrekking op de geringe verandering van de situatie. Het is de keerzijde van de voordelen. Omdat de omgevingsfactoren te weinig veranderen, gaat er geen schokeffect vanuit. De leerling zou het hierdoor minder serieus nemen. Hierbij gaat het om schoolsfeer, vrienden en docenten, verstoorde gezagsverhoudingen. Een speciale klas geeft een speciale positie/status en deze statusverhoging is niet goed.

De IRK gaat er van uit dat veel lessen gevolgd worden in de eigen groep terwijl juist dat niet werkt. Er wordt ook getwijfeld aan hoe de opvang in de klas er uit moet gaan zien als de leerling de les in de eigen groep volgt.

Aanbevelingen

Zorg voor een goed procedure bij aanmelding, maak een helder model voor overlegmomenten. Maak een helder programma met eenvoudige maar duidelijke regels. Zorg dat er voldoende faciliteiten zijn en zet gemotiveerde stevige docenten in die een nascholingsprogramma kunnen volgen.

Zorg voor goede voorlichting voor het gehele personeel. Bezoek scholen die ervaringen hebben met ze IRK/trajectklas. Geef met elkaar aan waar de grenzen van de school en de IRK liggen. Zorg ervoor dat de IRK de verantwoordelijkheid van het hele team is. Maak duidelijk dat voor iedere leerling maatwerk wordt geleverd.

Betrek de ouders regelmatig in de aanpak van hun kind en nodig ze uit bij gezamenlijke activiteiten.

Ervaringen van het reboundteam

De vragen voor het reboundteam zijn op 2 vragen na gelijk aan die van het schoolteam. Het schoolteam is niet gevraagd naar de succesfactoren van de school om terugval te voorkomen en zo is bij het reboundteam niet gevraagd naar de succesfactoren van de rebound. De rebound is voorts niet gevraagd naar de ervaringen met leerlingen die na 3 maanden terugkeren naar de eigen school.

Uit de literatuurstudie blijkt dat 93% van de samenwerkingsverbanden van de oorspronkelijke doelstelling is afgestapt. Zo is de doelstelling om leerachterstanden in te lopen binnen het onderhavige samenwerkingsverband toegevoegd. Het gaat niet altijd om gedrag (zie tabel 3 en vraag 1 in deze paragraaf) Leerlingen met grote leerachterstanden worden ook geplaatst.

Vraag 1.

De teamleider van de Rebound geeft te kennen dat het in de eerste plaats gaat om de leerlingen pas daarna komt het doel “het ontlasten van de school”.

Twee van de 5 respondenten zijn het niet eens met deze doelstelling. In de loop der jaren is de doelstelling van de rebounds enigszins bijgesteld. Er komen ook leerlingen die leerproblemen hebben of rust moeten hebben bij het leren. Soms is het ook een combinatie van leer- en gedragsproblematiek.

Ook kan de problematische thuissituatie een reden zijn voor plaatsing in de rebound.

Vraag 2

Welke kenmerken van leerlingen vallen onder de contra-indicatie?

4 personeelsleden noemen leerlingen met een cluster 4-indicatie

3 personeelsleden noemen leerlingen die in een justitieel traject zitten

5 personeelsleden noemen leerlingen met een grote verslavingsproblematiek

3 personeelsleden noemen leerlingen die niet willen meewerken aan gedragsverandering

5 personeelsleden noemen leerlingen met psychiatrische problematiek.

De laatste 4 mogelijkheden zijn door het reboundteam niet aangekruist

Als deze antwoorden vergeleken worden met die van het schoolteam is duidelijk dat het reboundteam veel meer op de hoogte is welke leerlingen niet worden aangenomen. Dat is te verklaren. Zij staan namelijk veel dichterbij de intake van de aangemelde leerlingen en zijn betrokken bij hun plaatsing.

Ervaringen van de leerlingen?

De vragenlijst voor de leerlingen is gericht op hun beleving van de rebound. Hierbij gaat het om hun ervaringen, wat zij er leren, hoe het contact is met de eigen school, ouders en de rebound en wat zij missen, of wel wat zou in hun ogen verbeterd kunnen worden.

Op het moment dat de enquête werd afgenomen waren 8 leerlingen aanwezig. Één leerling begon net die dag op de rebound en heeft daarom niet meegedaan. Twee leerlingen volgden praktijklessen op hun eigen school

In de theorie wordt gewezen op verschuiving van jongens /meisjes. In de eerste berichten over time-out projecten kwam naar voren dat het vooral jongens zijn die geplaatst waren. De laatste jaren komt hier verschuiving in. Dit is ook te zien aan de onderzochte groep reboundleerlingen. Bijna de helft is meisje. In de theorie (inspectierapport 2007) wordt aangegeven dat de laatste jaren een verschuiving plaatsvindt. Er worden steeds meer meisjes aangemeld.

De leerlingen zijn afkomstig uit de volgende schooltypen:

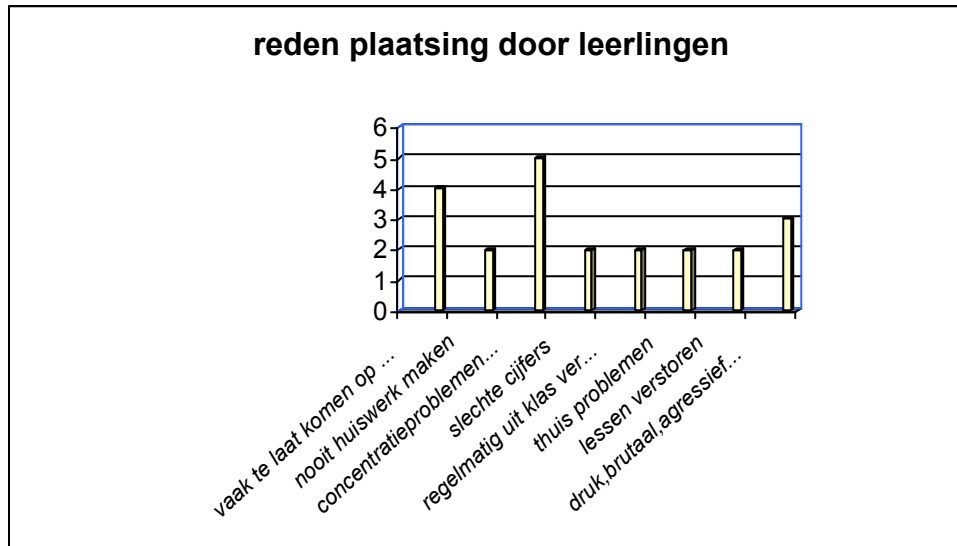
Vmbo basis/kader : 3

Vmbo-tl 2

Havo/vwo 2

Vraag 1

Wat is de reden geweest voor jouw plaatsing in de rebound?

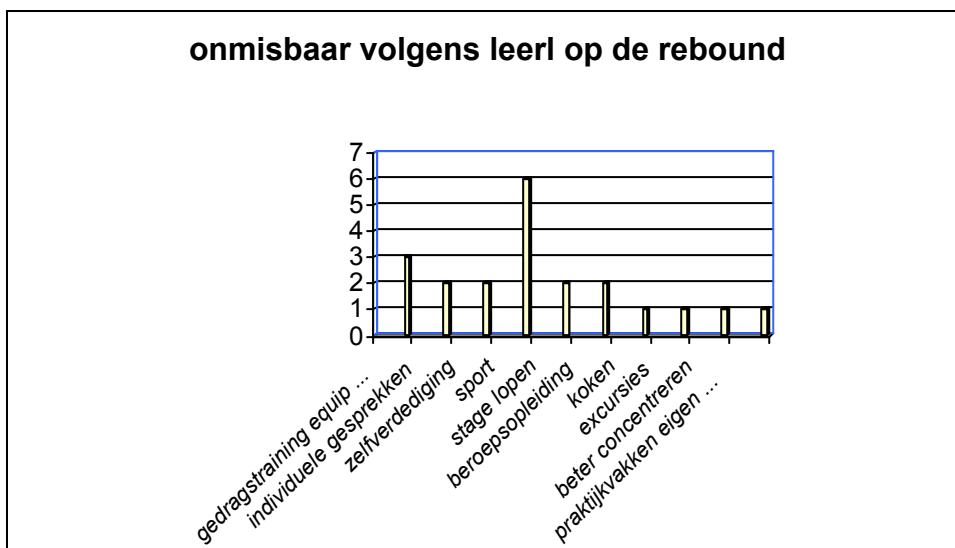
Tabel 10 reden plaatsing door leerlingen

N=7

Opvallend zijn 2 antwoorden die leerlingen gaven, één geeft als reden aan dat zij/hij behoefte had aan persoonlijke aandacht. Een ander geeft te kennen dat zij/hij moeilijk zijn/haar gevoelens kon uiten. Persoonlijke aandacht komt heel veel terug in de literatuur: de school moet interesse hebben in de leerling. De interesse in de leerling moet georganiseerd worden zodat leerlingen het gevoel krijgen dat zij er toe doen.

Vraag 2

Welke activiteiten zijn voor jou belangrijk op de rebound

Tabel 11 onmisbaar op de rebound door leerlingen

$N=7$

Duidelijk in de grafiek is te zien dat sport het hoogste scoort daarnaast equip-training. Eén van de leerlingen geeft als activiteit aan het leren beter te concentreren.

De antwoorden zijn zeer divers. Eén leerling mist vakken die niet worden gegeven zoals Spaans en merkt op dat ze nu achterloopt. Anderen geven aan dat ze de affiniteit met de leraren van de eigen school mist. Ook werd nog genoemd, koken, kamp, uitstapjes. Allemaal activiteiten die vanuit de eigen school georganiseerd worden.

vraag 3

Het les krijgen in een kleine groep welke voordelen levert je dat op

De leerlingen geven als voordeel op dat ze meer persoonlijke aandacht krijgen; het veel rustiger is en ze minder afgeleid worden. Ook zijn ze veel zelfstandiger en verantwoordelijk voor wat ze doen. Ze zien ook de verplichting om met elkaar op te trekken. Omdat de meesten op een verschillend niveau werken kunnen ze elkaar ook helpen.

Zie je ook nadelen?:

2 leerlingen hebben deze vraag niet ingevuld.

1. Je mist je vertrouwde omgeving.
2. Je moet met iedereen kunnen omgaan anders heb je een slechte sfeer.
3. Je gaat je snel aan mensen ergeren.
4. Je krijgt bij je schoolwerk geen uitleg
5. Nu moet ik verder fietsen.

Heel veel nadelen zien ze niet. Enkele nadelen die ze noemen zijn: dat ze geen “vakgerichte uitleg” krijgen. Daarnaast noemen ze de noodzaak om met leerlingen om te gaan waar jezelf niet voor gekozen hebt. Het moet wel anders krijg je een slechte sfeer in de groep. Een ander nadeel is dat ze zich snel aan mensen ergeren.

Vraag 4

Vind je het belangrijk dat je ouders regelmatig op de rebound worden uitgenodigd om te horen hoe het met je gaat?

Vier van de zeven vinden het belangrijk. Drie leerlingen vinden het niet nodig. Eén leerling schrijft er bij dat hij wel contact wil met de docenten van zijn school.

Vraag 5

Vind je het moeilijk om doelen voor jezelf te stellen?

Vier leerlingen vinden dit niet moeilijk, drie leerlingen wel. De leerlingen geven geen doelen aan op het domein van de hulpverlening. De doelen worden vooral gesteld op het schoolse gebied (plannen, beter leren en huiswerk maken, afspraken nakomen en zelfstandig werken, beter concentreren). Op sociaal gebied komt het er op neer dat ze minder impulsief handelen als doel hebben gesteld en beter moeten omgaan met gezag.

Vraag 6

Wat heb je nodig bij terugplaatsing naar je eigen school om het goed te blijven doen?

Er worden veel verschillende antwoorden gegeven. Zoals: ik mag sowieso niet terug, ik moet geconcentreerd zijn op mijn eigen werk, ik moet goede cijfers halen en overgaan, ik moet mijn gedrag veranderen en dat blijven volhouden. Ik moet meer hulp van de docent vragen. Een leerling schreef: wat ik geleerd heb neem ik mee, dus ik heb niet veel nodig!

De meeste leerlingen vinden goede schoolprestaties belangrijk voor een goede terugkeer. Het aangeleerde gedrag (concentreren en de focus) blijven volhouden komt op de tweede plaats. Deze antwoorden komen overeen met de doelstellingen die leerlingen aangeven.

Vraag 7

Vind je het belangrijk contact te houden met je eigen school, bv. met je mentor?

Opmerkelijk is dat alle leerlingen contact met de oude school door de mentor op prijs stellen. Dit komt overeen met de onderzoeksliteratuur in het vorige hoofdstuk. Holter (2010) geeft in haar onderzoek aan dat schooluitval door een persoonlijke binding met bv. een mentor vermindert. Ook Dynaski & Gleason waarschuwen dat door de drop-outprogramma's de leerling de band met de eigen school kwijt raakt.

Het is heel nadrukkelijk wettelijk geregeld dat de school voor de leerling verantwoordelijk blijft. Contact houden met de leerling is van essentieel belang om te zorgen dat het onderwijs en de opvoedingstaak gewaarborgd is. De afhankelijkheid van de leerling is sterk en maakt de binding met school voor hen vanzelfsprekend.

Vraag 8.

Zou je nog contact willen houden met de rebound als je weer terug bent op eigen school?

Na de terugkeer wordt contact met de rebound door de leerlingen van belang geacht. Het is een element dat leerlingen weer even terugwerpt op hun nieuw aangeleerde gedrag dat in feite door de geheel verschillende situatie (zeer kleine groep) is bepaald en als prettig is ervaren. De leerling voelt in feite aan dat deze reflectie noodzakelijk zal zijn.

Vraag 9

Wat zie je als voordeel om de rebound naar de school te brengen

Voordelen:

Dan zien de leraren je misschien eerder veranderen

Je houdt contact met je eigen school

Je krijgt betere samenwerking tussen rebound en school

Je blijft in je vertrouwde omgeving

Je hoeft niet meer zo ver te fietsen

Je krijgt de kans om opnieuw te beginnen, werken aan je eigen toekomst

Nadelen:

Eén leerling zag geen voordeel omdat je nog steeds in contact kan komen met je eigen klas

Uit de antwoorden is duidelijk dat leerlingen sceptisch staan tegenover de IRK. Er verandert niet veel, je vriendenkring blijft hetzelfde. Het zal er minder rustig zijn, je blijft in een negatieve spiraal. Je wordt sneller weggestuurd.

Deze nadelen lijken groter te zijn dan het blijven in een vertrouwde omgeving, een beter contact met de school en een goede samenwerking met de rebound. Als voorwaarde wordt nog gesteld dat er wel reboundbegeleiders moeten zijn.

Vraag 10

Welke tips heb je?

Vijf van de zeven leerlingen hebben deze vraag niet beantwoord.

Ook uit de tips van de twee leerlingen blijkt dat zij sceptisch zijn over de IRK. Deze heeft minder impact. Minder kinderen in de klas is de succesformule!!!

4.2. Onderzoeksvraag 3: Hoe kijken het schoolteam / reboundteam en leerlingen, die nu op de rebound zitten, naar de nieuwe aanpak?

Opvattingen van het schoolteam

Hoe het schoolteam tegen de IRK aan kijkt wordt duidelijk gemaakt in de grafiek 2 van de antwoorden op vraag 4 van de enquête. Het schoolteam laat in deze grafiek zien welke gedragskenmerken ze verwachten van het type kind dat geplaatst wordt in de IRK.

Dat verschilt in een aantal opzichten van de huidige reboundklas.

De docenten geven bij vraag 9 aan welke voordelen zij zien voor de nieuwe IRK. Ook worden nadelen van deze nieuwe voorziening in de school aangeduid. Al deze voor- en nadelen zijn hypothetische veronderstellingen omdat geen van de docenten ervaring heeft met een IRK.

Voordelen

Als belangrijkste voordelen die ook regelmatig genoemd wordt door het schoolteam is:

De docenten gaan er van uit dat er sneller gehandeld kan worden. Als het team eenmaal vindt dat de school geen passend antwoord meer heeft en de benodigde begeleiding de basiszorg van de school overstijgt dan is de school en de leerling niet geholpen met een trage intakeprocedure van een rebound die ouders en kind bovendien nog niet kent.

Hoewel er veel kanttekeningen worden geplaatst ziet het schoolteam het als voordeel dat het kind in zijn eigen omgeving blijft. Het contact met zijn klasgenoten blijft bestaan en in de IRK krijgt de leerling individuele aandacht in een rustiger omgeving. De leerling ziet deze klas als extra begeleiding in plaats van weggestuurd te worden. Naast gedragstraining en andere activiteiten wordt als voordeel gezien dat de leerling zoveel mogelijk de lessen blijft volgen. Uitgangspunt is dat voor elke leerling een handelingsplan wordt gemaakt met doelen waaraan gewerkt wordt. Door deze aanpak (maatwerk) wordt bekeken welke lessen het kind wel kan blijven volgen. De mentor blijft een belangrijk persoon op de achtergrond en heeft ook regelmatig contact met de IRK.

Een belangrijk voordeel van de IRK is dat de leerachterstand wordt ingelopen. Alle docenten die hem/haar les gegeven hebben, blijven aanwezig. Zo blijft er controle op het inhalen van toetsen en kan op individuele basis uitleg gegeven worden. Het kind hoeft bovendien niet de school uit om praktijklessen te volgen. Alle faciliteiten die het kind nodig heeft zijn immers aanwezig. Het is een kwestie van organisatie. Er kan eenvoudigweg sprake zijn van doorgaande leerlijnen met korte lijnen naar de vakdocenten.

Nadelen

Binnen het docententeam worden er ook bezwaren geopperd tegen de nieuwe vorm van rebound, de IRK. De verstoorde gezagsverhouding blijft bestaan. Het gedrag van de leerling blijft een negatieve invloed op de rest van de klas uitoefenen. Voorts wordt getwijfeld of de leerling -door hem/haar in zijn eigen omgeving te laten- de IRK wel echt als een “nieuwe kans ziet”.

Veel aangedragen nadelen zijn in feite gebaseerd op onzekerheid c.q. onbekendheid over de IRK. Hoe zal het werken als leerlingen met gedragsproblemen af en toe in de les aanwezig zijn? Voorts geven veel docenten aan dat deze opzet vraagt om deskundigheid van het

personeel. Ook schrijft één van de docenten: ‘Voordat een IRK begint is een goede opzet nodig met gemotiveerd personeel’.

Opvattingen van het reboundteam

Voordelen

Als voordeel van de nieuwe IRK ziet het reboundteam dat je niet plaatst voor een bepaalde periode (van drie maanden). Bij het zichtbaar worden van vooruitgang in het gedrag of in leerstof kan de leerling veel geleidelijker meer lessen volgen in zijn eigen klas.

Volgens het reboundteam zijn gedragsvorderingen beter te toetsen op de eigen school. De huidige rebound is heel anders dan de eigen leeromgeving. Voor de meeste leerlingen is het goed om contact te houden met de eigen omgeving. Dit wordt ook in de literatuur bevestigd.

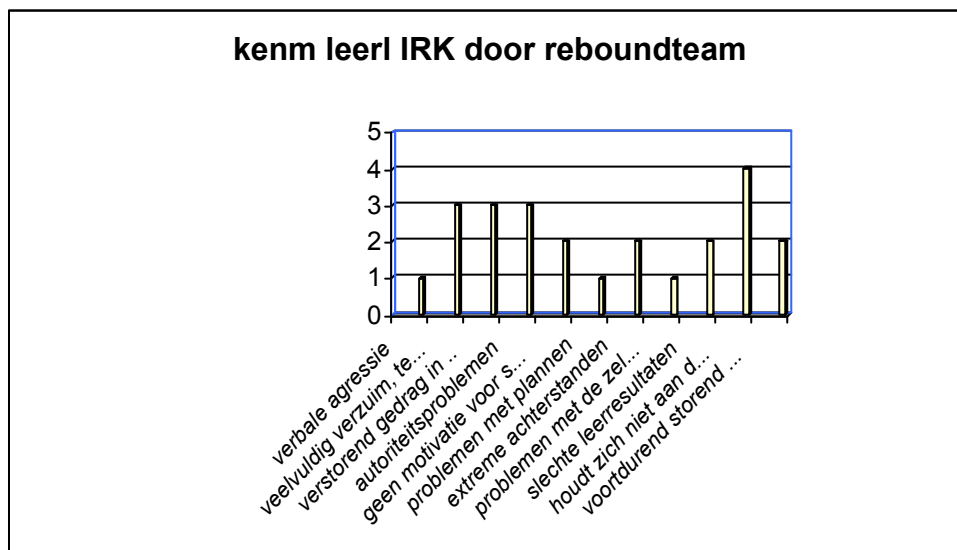
Er zijn door de IRK kortere lijnen met de docenten voor het aanleveren van het juiste materiaal. Daarnaast wordt genoemd dat de school veel duidelijker zijn eigen verantwoordelijkheid ziet. Er is geen ruis, er kan sneller ingegrepen worden en is veel efficiënter te managen.

Nadelen

Ook het reboundteam ziet nadelen aan deze nieuwe vorm van rebound (IRK). Op de rebound is er één persoon die les geeft. Dat geeft duidelijkheid en veel meer mogelijkheden om een pedagogische relatie op te bouwen. Op de eigen school bemoeien heel veel docenten zich met één leerling.

De IRK haalt de leerling niet uit zijn situatie en de leerling komt hierdoor niet los van zijn problematiek. De prikkels/verleiding die negatief werken voor de leerling blijven aanwezig. Ook het stempel dat de leerling heeft gekregen op de eigen school is niet direct weg. Leraren blijven veelal de negatieve kant van de leerling zien.

Opvattingen van de leerlingen, die nu op de rebound zitten.

Tabel 12 kenmerken leerl IRK door reboundteam

N=5

De leerlingen die op de rebound zitten, zijn niet genuanceerd in hun uitspraken over de rebound en IRK. Het is ook net een nieuwe groep waarbij de enquête afgenomen is en de meeste leerlingen zitten pas een paar weken op de rebound. Zij kijken zeer positief naar de huidige rebound. Ze noemen o.a. dat ze meer persoonlijke aandacht krijgen en veel zelfstandiger werken. Zij voelen een soort verplichting om aan het werk te gaan. De omgeving is veel rustiger dan die van de eigen klas/school. Daarnaast kunnen zij zich beter concentreren en in hun eigen tempo aan hen zelf gekozen vak werken.

De leerlingen zien overigens ook nadelen in de huidige rebound. Je zit in een kleine groep dicht op elkaar. Je bent verplicht met iedereen om te gaan omdat anders de sfeer niet goed is. Een kleine groep werkt nadelig omdat je snel aan mensen gaat ergeren.

De leerlingen geven als mogelijk voordeel van een IRK aan dat leraren misschien eerder hun veranderingen in gedrag zullen zien. Ook het contact met de eigen school in de vertrouwde omgeving wordt als een voordeel genoemd. Als praktisch voordeel zien sommigen het feit dat ze dan niet meer zo ver moeten fietsen. Een andere leerling ziet als voordeel dat je op de IRK opnieuw de kans krijgt om aan je toekomst te werken.

Een aantal leerlingen ziet geen voordelen. Op de eigen school blijf je in de negatieve spiraal zitten. Een ander schreef, "je kunt van een leerling niet verwachten dat hij waardering laat zien als er op school niets verandert". Een nadeel van de IRK is dat je sneller wordt weggestuurd. Een leerling meent dat de school zich moet realiseren dat ze dan ook reboundbegeleiders nodig hebben. Het zijn geen eensluidende voor- en nadelen.

5. Conclusies en aanbevelingen

5.1. Conclusies: Factoren vanuit de theorie en opvattingen van de drie geledingen

De studie van de onderzoeksliteratuur heeft vele factoren opgeleverd. Deze factoren zijn in hoofdstuk 2 in paragraafjes ondergebracht. Eerst is gekeken naar de voorgeschiedenis van de rebound. Vervolgens is ingezoomd op de doelstellingen, de doelgroep, de toeleiding, de samenwerking tussen school en rebound, de ouderbetrokkenheid, de programmavooraanwaarden en de programma-inhoud, de begeleiding van de terugkeer en de nazorg.

Relatie leerling school

Alle drie de geledingen zijn het met elkaar eens dat een intensief contact van de mentor met leerling, school en rebound veel bijdraagt aan het voorkomen van recidive. Onderzoek toont aan dat het vooral gaat om het gevoel van de leerling dat de school in hem persoonlijk interesse heeft. De school dient hiervoor te zorgen bijvoorbeeld in de vorm van een mentor. De leerling voelt zich hierdoor meer verbonden met de school.

Relatie school – ouders

De betrokkenheid van ouders wordt in de literatuur veelvuldig genoemd als een factor voor succes. Het belang van ouderbetrokkenheid bij beginnende problemen wordt ook door het schoolteam sterk onderkend. Het Zorg Advies Team speelt hierin een belangrijke rol. Niet alleen de school maar ook de ouders dienen betrokken te zijn bij het plan van aanpak.

Betrokkenheid school en rebound

Een ander onderzoek wijst er op dat ouders én school beiden onderdeel uitmaken van de problematiek en dat beide systemen dus ook onderdeel uitmaken van de oplossing. Een onderzoeker wijst op het grote belang van leerlingenzorg op school. Hierbij past maatwerk onder meer door rebound en IRK. Onderzoek wijst uit dat een intensief begeleidingsprogramma op school na twee jaar veel minder terugval en uitval opleverde dan een voorziening buiten school. Om deze redenen is gesteld dat de school verantwoordelijk blijft voor de leerling ook tijdens de aanpak in de rebound. De school dient de vorderingen op grond van het gezamenlijk opgestelde handelingsplan te volgen. Hierbij gaat het om een zorg en leerplan.

Samenwerking met school zou het beste via een mentor plaats kunnen vinden. Deze is belangrijk in het contact van de school met de leerling maar zeker ook in het kader van logistieke procedures inzake het aanbieden van leerstof en de vorderingen van de leerling o.m. in de vorm van rapportages. In beide teams (school- en reboundteam) worden deze inzichten gedeeld. De leerlingen op de rebound zijn unaniem over het belang van de mentor als schakel tussen school en rebound. Bovendien bevestigen zij nadrukkelijk het inzicht vanuit onderzoek dat persoonlijke aandacht en interesse van de school in de leerling in de vorm van een mentorschap van essentieel belang is in rebound, IRK en op school zelf.

Doel en doelgroep

Beide teams bevestigen het beeld dat scholen te lang leerlingen met verstorend, oppositioneel en grensoverschrijdend gedrag zonder adequate maatregelen te nemen op school laten.

Door de nadruk te leggen op genoemde kenmerken en het hieraan gerelateerde doel van gedragsverandering wordt het beeld versterkt van onderzoekers dat het inhalen van leerachterstanden door het versterken van de leerattitude en het bijbrengen van studievoordelen als invloedrijke succesfactor nauwelijks wordt herkend. De leerlingen daarentegen zitten op een lijn met de theoretische inzichten en menen dat leerprestaties van essentieel belang zijn.

Veel doelgroepdefinities zijn niet helder en te algemeen van aard. Hierdoor komt de signalering en de toeleiding niet geheel uit de verf op school. Temeer ook omdat adequate kennis van de rebound onder de docenten op school veelal ontbreekt. Dit betekent dat leerling-besprekingen als onderdeel van de interne zorgstructuur voor een juiste beoordeling en aanpak van groot belang is. Met name het docententeam wijst op deze functie van een zorgteam c.q. Zorg Advies Team mede in het kader van de toeleiding naar de rebound. Deze algemene opvatting van het docententeam onderstreept het belang van de interne zorg op de eigen school dat ook door onderzoek wordt aangetoond.

Programma (voorwaarden en inhoud)

Veel onderzoek mondt uit in aanbevelingen voor de programmering van de Rebound. Om herhalingen te voorkomen wordt in de paragraaf aanbevelingen hierop nader ingegaan

Terugplaatsing

60% van de leerlingen die geplaatst zijn in de rebound keert terug naar de eigen school. Of deze terugkeer succesvol blijft hangt af hoe de school de leerling opvangt. De opvattingen van schoolteam en reboundteam corresponderen in redelijke mate met wat de theorie zegt over het voorkomen van terugval. Enkele jaren geleden heeft de rebound de scholen verplicht gesteld de leerling wekelijks te bezoeken. Dit is een goede zet voorwaarts geweest om de betrokkenheid te versterken. In het onderzoeksrapport van Corian Messing NJI (2011) wordt gezegd dat het belangrijkste voor een succesvolle plaatsing is een goede binding/relatie met de leerling. Een respectvolle, transparante en authentieke wijze van omgaan met de leerling wint het vertrouwen van de leerling. Dit sluit aan bij wat hier boven genoemd staat om terugval te voorkomen.

Naast de vele factoren die door het literatuuronderzoek op een rij zijn gezet laat onderhavig onderzoek vooral zien dat er geen gedetailleerde en feitelijke kennis bestaat over doel, programma, toelatingseisen van rebound en IRK. Desondanks hebben docenten op grond van algemene noties over dergelijke programma's wel opvattingen over rebound en IRK. Gesteld kan worden dat het schoolteam in algemene zin positief staat tegenover de komst van de IRK. Wel is er grote onduidelijkheid binnen het schoolteam over welke leerlingen geplaatst worden in de IRK.

Wanneer we stilstaan op het belang van de verschillende programma-onderdelen van de rebound dan zien we tussen de verschillende geledingen opmerkelijke verschillen. De leerlingen zitten heel dichtbij de theoretische inzichten dat het vooral gaat om leerprestaties. Het schoolteam is in de waardering van de programma-onderdelen consistent met de

aangeduide kenmerken van de leerlingen. Docenten vinden hulp en sociale vaardigheden belangrijker dan leervaardigheden en leerprestaties.

De theorie leert dat 60 % van de leerlingen terugkeert. De antwoorden van de docenten geeft aan dat hiervan 50% succesvol terugkeert met de kanttekening dat er veelal wel sprake is van een leerachterstand. De terugval wordt door het docententeam en de leerlingen verklaard vanuit het (te) grote verschil in omstandigheden van school en rebound (klassengrootte en aantal docenten).

De gewenste gedragsverandering van de leerlingen door schoolteam en reboundteam zijn nogal verschillend. Waar het schoolteam vooral kijkt naar verandering van zelfbeeld en verantwoordelijkheid ziet het reboundteam meer uit naar een verandering in de bereidheid te veranderen. Beide wijken af van het NJI dat vanuit theoretische inzichten zich richt op verandering in leermotivatie en leerattitude.

Schoolteam en reboundteam beschouwen de IRK als een voorziening voor lichtere problemen dan de Rebound. De IRK is ook veel meer gericht op leerprestaties dan de rebound. De IRK is in hun ogen een lichtere variant van de rebound. Als zodanig beschouwen beide teams de IRK ook als veel laagdrempelig dan de rebound. De beide teams wegen de voor- en nadelen van de IRK in het voordeel van de IRK af. De leerlingen zijn duidelijk veel sceptischer ten opzichte van de IRK.

5.2. Aanbevelingen:

De resultaten van het theoretische onderzoek samen met de uitkomsten van de enquêtes vormen de basis om aanbevelingen te doen voor de nieuwe aanpak van een Interne Rebound Klas binnen de MVO-Luciaschool.

De aanbevelingen worden dan ook toegespitst op de eisen die gesteld worden aan het programma c.q. de voorwaarden waaraan het programma moet voldoen.

- * Omdat leerlingen alleen daar terecht moeten komen als ze ook daadwerkelijk geholpen kunnen worden (pagina 12) en de school niet te lang probleemleerlingen zonder (extra) begeleiding moet laten, zal het interne zorgteam een gericht maar kort actieplan voor 4 weken moeten opstellen. Het actieplan (de verantwoordelijkheid van de school) heeft de functie van eerste aanzet tot een handelingsplan als basis voor het programma in de IRK (maatwerk). Leerlingen hebben hierin een actieve rol (pagina 16 en 17).

- * Ouders dienen betrokken te zijn bij het opstellen van actieplan en handelingsplan. Contact en informatie over vorderingen zal in een (wekelijkse) planning moeten worden opgenomen. Zeker wanneer het gaat om factoren die naar de thuissituatie van de leerling verwijzen. De leerling bevestigt deze vorderingen.

- * In de IRK kunnen niet meer dan 8 leerlingen opgenomen worden. Het gaat absoluut om een kleine setting (pagina 16).

- * Juist door een kleine setting wordt de leerling de kans geboden thuis te horen in de voorziening en betekenisvolle relaties aan te gaan met volwassenen. Om dit te realiseren zal ook het team moeten bestaan uit een beperkt aantal docenten dat kan functioneren als een vast team. De inzet van vele docenten zoals dat plaatsvindt in het reguliere lesprogramma zal moeten worden voorkomen. Het succes is mede afhankelijk van het slagen van de leerkrachten om interesse te tonen in de leerling en bereid te zijn te helpen (pagina 16). Dit is een grote valkuil voor de IRK. Ook het schoolteam en het rebound wijzen hier in vele

varianten op: het stempel moet van de leerling af. De leerling moet een nieuwe kans krijgen. Een open benadering van de leerling zonder het etiket / stigma van lastig en moeilijk te zijn, is een grote opgave. Een positieve benadering is essentieel!

- * Dit laatste stelt hoge eisen aan de docenten. Docenten zullen gemotiveerd moeten zijn / worden om deze rol nadrukkelijk op zich te nemen. Nascholing om deze specifieke deskundigheid op zich te nemen is noodzakelijk.

- * Het bijzondere karakter van de IRK, een speciaal programma in de eigen school/omgeving, zal benadrukt moeten worden. Leerlingen krijgen een speciale positie en die moet als het ware gemanaged worden om bijv. een heldenstatus van leerlingen met verkeerd gedrag te voorkomen. Er zullen heel duidelijke regels moeten worden afgesproken hoe om te gaan met deze leerlingen.

- * De bijzondere positie van de IRK en de noodzakelijke dynamiek van een kleine groepssetting wordt versterkt door pauzes voor deze leerlingen op een ander moment en een andere locatie te organiseren. Hierdoor worden tegelijkertijd contacten met de oude klasgenoten vermeden en hiermee de oude groepsdruk voorkomen (pagina 16).

- * Ondanks het bijzondere karakter van de IRK moet duidelijk zijn dat de IRK integraal onderdeel is van het totale schoolprogramma. De IRK is een instrument. De docenten zullen op de vorderingen van leerlingen in de IRK moeten reflecteren in teamvergaderingen.

- * Naast de organisatorische eisen bij zorgarrangementen in de IRK zullen ook de reguliere docenten nageschoold moeten worden in het omgaan met o.m. oppositioneel gedrag.

- * De leerling zal een actieve rol moeten krijgen in het gehele proces dat er op gericht is zich te bewijzen (pagina 17). Het programma moet stimuleren tot zelfstandig denken en zelfreflectie. Dit versterkt het gevoel van de leerling dat hij/zij serieus wordt genomen.

- * Naast de leeronderdelen moet er ruimte zijn voor hulp en sociale vaardigheden (equip training, pagina 28). Deze mix moet maatwerk zijn. In zorg, sociale en leervaardigheden zal een taakgerichtheid moeten zijn. Het inhalen van achterstanden is juist door de schoolnabijheid veel meer mogelijk.

- * Hoewel de IRK een schooleigen programma is, zal de overgang c.q. terugkeer naar het reguliere schoolse programma geregeld moeten worden. De leerlingen zullen op zijn minst na deelname aan de IRK enige tijd gevolgd moeten worden en er zullen enige evaluaties met de leerlingen moeten plaats vinden.

7. Bijlagen

Bijlage 1. literatuurlijst

1. Abey, V. e.a. (1999). *Comparing outcomes of an alternative school program offered with and without intensive family involvement*. School community Journal, no. 1 spring/summer 1999.
2. Borst, M. e.a. (2008). *Oppositieel en opstandig gedrag in het voortgezet onderwijs*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
3. Bridgeland, J. e.a. (2006). *The silent epidemic perspective of high school dropouts*.
4. Broekmans, R. (2009). *De stap van Rebound naar school*. Een onderzoek gericht op terugplaatsing na de rebound.
5. De Nationale Ombudsman (2011). *Hoera! Ik mag weer naar school*. Leerlingen met psychische of gedragsproblemen die thuiszitten.
6. Elling, M. (2008). *Denkfouten herstellen helpt bij veel kinderen met psychische problemen*. Cognitieve gedragstherapeutische interventies voor jeugdigen Nederlands Jeugdinstituut Utrecht.
7. Harinck, F. (red) (2007). *Praktijkonderzoek op een hogeschool*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
8. Harinck, F. (2006). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
9. Holter, H. & Bruinsma, W. (2010). *Wat werkt bij het voorkomen van vroegtijdig Schoolverlaten*. NJI Utrecht.
10. Kaldewaij, J. (2008). *De kwaliteit van Reboundvoorziening in het voortgezet onderwijs* Bevindingen uit het inspectietoezicht 2007.
11. Karkink, M. (2007). *Nieuwe kansen voor jongeren door een integrale aanpak* Reboundvoorziening in Gelderland.
12. Nieuwsbrief OCW (2011). *Aanval op schooluitval 04-01-2011*.
13. Onderzoeksverslag van studenten aan de Hogeschool Arnhem (2010). "SOS voorziening werkt het" juni 2010.
14. Oudhof, M. & Steege, van der M. (2009). *Ieder dag een nieuwe kans*. De behandeling van PIJ-jongeren van de Sprengen nader bekeken en onderbouwd.
15. Overveld, C.W. van (2010) *Samenvatting onderwijs en gedragsproblemen prioriteit voor preventie* Tijdschrift orthopedagogiek Nr.49 blz. 119-129.
16. Rossum, R van, & Sauer, K. (2010). *Praktijkbeschrijving onderwijsvoorziening Rotterdam*.
17. Steenhoven, P. van der, & Veen D. van (2009). *Reboundvoorziening voortgezet onderwijs 2008*.
18. Veen, D. van, & Wienke, D. (2005). *Rebound voorzieningen in het voorgezet onderwijs*. Handreiking.
19. Vries, A.M. de (2009). *Onderzoeksrapport; Na de rebound*. Schoolloopbaan na de rebound, belemmerende en bevorderende factoren. Rijksuniversiteit Groningen
20. Wiggers, B. (2010). *Beleidsnotitie: Doorontwikkeling Reboundvoorziening swv vo / svo duin en Bollenstreek*.
21. Website: <http://www.NJI.nl>
22. Wolf, K. van der (2005). *Ontzorgen: een kritische analyse van zorgprojecten in het vmbo*. Tijdschrift voor orthopedagogiek Nr. 44, blz. 325-337.

23. Zenderink, T. Prent, D. (2009). *Het Loodstraject* (Rebound)
Leerroute gedragsproblemen 2^e fase.

Bijlage 2. Tabellen

Tabel 1 kenmerken reboundleerlingen door schoolteam

Tabel 2 kenmerken reboundleerlingen door reboundteam

Tabel 3 kenmerken IRKleerlingen door schoolteam

Tabel 4 kenmerken IRKleerlingen door reboundteamteam

Tabel 5 relevante aandachtsgebieden rebound door de drie geledingen

Tabel 6 succesfactoren terugkeer door schoolteam

Tabel 7 succesfactoren terugkeer door reboundteam

Tabel 8 doelen rebound door schoolteam

Tabel 9 doelen rebound door reboundteam

Tabel 10 reden plaatsing door leerlingen

Tabel 11 onmisbaar op de rebound door leerlingen

Tabel 12 kenmerken leerl IRK door reboundteam

Bijlage 3. Antwoorden op vragen 9, 10 en 11

Voordelen genoemd door het schoolteam

Beter voor de school:

Beter voor het kind

1. Het handhaven van de doorgaande leerlijn.
2. School/ mentor is meer betrokken bij plaatsing en er is geen breuk met leerling en eigen school.
3. Leerling kan zijn sociale contacten onderhouden (2 keer genoemd)
4. Plaatsing kan veel sneller. Je hoeft niet weken lang door modderen met leerling (2 keer genoemd).
5. Er zijn kortere lijntjes tussen de rebound en de school (2 keer genoemd)
6. Leerachterstand zal minder groot worden. (3 keer genoemd).
7. School heeft veel meer zicht op de leerling. Als het nodig is zijn alle docenten snel geïnformeerd.
8. Leerling krijgt in de trajectklas meer aandacht, werkomgeving is rustiger
9. Voor leerlingen met een lichtere problematiek is de trajectklas positief en kan er meer intensieve begeleiding gegeven worden.
10. Plaatsing in de trajectklas geeft meer rust voor de andere leerlingen. De werksfeer wordt beter en er worden geen leerlingen meer uit de les gestuurd.
11. Doelen die worden nagestreefd worden makkelijker in de oorspronkelijke context getoetst.
12. Leerling kan ook voor een deel de gewone lessen blijven volgen.
13. School blijft verantwoordelijk voor eigen probleemleerlingen.
14. De leerling blijft in eigen klassensituatie.
15. Leerlingen kunnen goed gevolgd worden. Er kan snel feedback worden gegeven naar eigen mentor.
16. Geen verlies van reistijd. Nu wel door heen en weer reizen om de praktijkvakken op eigen school te volgen.
17. Sneller kunnen handelen bij probleemleerling. School biedt alternatief d.m.v maatwerk (3 keer genoemd).
18. Eigen school is voor veel leerlingen veiliger.
19. Van een overdracht is geen sprake want de leerling is beken voor de school.
20. Continuïteit van de school blijft.
21. Gedragsverandering vindt binnen de school plaats, kans dat gedrag blijvend is, is groter.
22. Betrokkenheid van de eigen school bij plaatsing van de leerling

Nadelen genoemd door het schoolteam:

1. Gedragsprobleem blijft voorlopig bestaan.
2. Er moet ook naar een oplossing gezocht worden als het beter is als de leerling tijdelijk helemaal niet in de klas komt.
3. Hoe ziet de opvang er in de klas uit als leerling wel de les volgt?
4. Leerling blijft in zijn schoolsfeer, vrienden en docenten.
5. Neemt de leerling de nieuwe situatie voldoende serieus? Vreemde situaties heeft meer een dwingend werking.
6. Soms is het beter het contact met de leerling af te raden.
7. Speciale klas geeft leerling speciale positie, dat werkt niet.

8. Invloed van verkeerde vrienden blijft bestaan. Omgevingsfactoren blijven gelijk.
9. Blijft in oud gedragspatroon hangen, doordat omgeving niet genoeg verandert voor de leerling.
10. Veel lessen volgen in eigen groep werkt niet.
11. Verstoorde gezagsverhouding tijdens de lestijden is niet gelijk opgelost. Dit is zo geen time-out.
12. Wat wordt er gedaan als het probleem juist ligt in de omgang met andere leerlingen? Hoe wordt dit opgevangen?
13. Voor sommige leerlingen is school al zo vervelend/onveilig.
14. Krijgt de leerling voldoende rust om tot zichzelf te komen.
15. Werkt het niet als stigmatisering binnen de school?
16. Wordt het niet door het kind als stoer gevonden in de IRK te zitten.
17. Er zijn op school onvoldoende mogelijkheden om met deze problematiek om te gaan.
18. De leerling kan makkelijk doordat er te weinig verandert in de situatie, volharden in zijn gedrag.

Er kwamen ook vragen bij vanuit het schoolteam:

1. Is er voldoende know how op onze school voor een IRK?
2. Blijft de rebound zoals deze nu functioneert niet meer in beeld?
3. Komt er een apart programma voor de leerling als ze niet in hun eigen klas zitten??
4. Vinden we de juiste collega's voor deze taak.

Aanbevelingen:

1. Een goede opzet is belangrijk met gemotiveerd personeel
2. Noodzakelijk is het ontwikkelen van kennis en vaardigheden bij betrokken docenten.
3. Maak een helder programma met eenvoudige maar duidelijke regels.
4. De docenten die dit gaan doen moeten zich goed kunnen inleven in de problematiek van de leerlingen, ze moeten een klik hebben met deze leerlingen.
5. Verwacht niet te veel gedragsveranderingen.
6. maak voor elke leerling een afgebakend plan met regels en gevolgen, de structuur moet duidelijk zijn voor docenten en leerlingen.
7. Didactische vaardigheden van docenten versterken, naast goede communicatie vaardigheden.
8. Goede voorlichting voor het personeel is nodig.
9. Zorg voor een goed procedure bij aanmelding/ontslag, maak een helder model voor overleg momenten.
10. Plaats geen leerlingen die niet passen binnen de doelstelling
11. Neem en krijg de tijd voor een goed om een goede voorbereiding mogelijk te maken.
12. creëer voldoende draagvlak. Betrek de teams erbij. De IRK/trajectklas is de verantwoordelijkheid van het hele personeel van onze school.
13. eter een klein aanbod goed in kaart brengen dan vele mogelijkheid aanbieden die niet uitvoerbaar zijn
14. Voldoende faciliteiten
15. Scholen bezoeken die ervaring hebben met een IRK/trajectklas
16. Met elkaar de grenzen van de school aangeven.
17. Zorg voor een goede opleiding voor de begeleiders en deskundigheidsbevordering voor de docenten op de school zelf.

18. De IRK/trajectklas is voor elke leerling maatwerk, dus niet te veel leerlingen op dezelfde tijden
19. Houd goed in de gaten waar leerlingen gebaat bij zijn! Dit voorkomt terugval.
20. Betrek de ouders regelmatig in de aanpak van hun kind en nodig ze uit bij gezamenlijke activiteiten.

Voordelen genoemd door het Reboundteam

1. De overstap weer terug naar school gaat sneller.
2. Gedragsverandering is beter te toetsen op eigen school
3. Contact met de klas en docenten is bekend voor leerling
4. Er kan sneller ingegrepen worden als het mis dreigt te gaan
5. Korte lijntjes met elkaar.
6. Contact en binding met de school blijft.
7. De verantwoordelijkheid van de leerling met de school is veel meer aanwezig voor de school.
8. efficiënter managen en minder ruis
9. Meer aandacht voor de schoolvakken.

Nadelen

Alle docenten bemoeien zich met de leerling.

1. Soms is het nodig om toch even afstand te nemen.
2. De kans is groter dat de verleidingen blijven bestaan
3. Soms is het nodig het kind uit zijn situatie te halen.
4. Kind komt niet los van zijn/haar problematiek
5. Kind krijgt een stempel.
6. Leraren kunnen blijven hangen in een negatieve kijk op de leerling
7. De prikkels rond het kind blijven aanwezig

Aanbevelingen:

1. Je moet de IRK/trajectklas anders zien als een gewone klas
2. Belangrijk is voor ieder kind een eigen plan te maken
3. Goed zorgen dat het pedagogisch en didactisch klimaat warm en duidelijk is.
4. Kijk goed naar het kind en probeer daarvoor iets te bieden.
5. Maak een netwerkgroep binnen het samenwerkingsverband
6. Neem contact op met de reboundcollega's.
7. Duidelijke scheiding maken tussen school en rebound
8. Duidelijke afspraken maken over de coördinatie. Wie stuurt de IRK/trajectklas aan? Zijn de rollen duidelijk?

Voordelen genoemd door de leerlingen die op de rebound zitten:

1. De leraren kunnen eerder zien dat je verandert.
2. Je houdt contact met je eigen school.
3. Het geeft een betere samenwerking tussen rebound en school.
4. Je blijft in een vertrouwde omgeving.

5. Je krijgt de kans opnieuw te beginnen aan je toekomst.
6. Je hoeft niet zo ver meer te fietsen.

Nadelen:

1. Je blijft als leerling in een negatieve spiraal zitten.
2. Als je vriendenkring je probleem is blijft dat zo.
3. Je kunt van een leerling niet verwachten dat hij waardering laat zien als er verder op school niets verandert.
4. Je wordt sneller weggestuurd.
5. Je hebt meer reboundbegeleiders nodig.
6. Het zal voor de leerling minder rustig zijn.

Aanbevelingen:

1. Ik zou het niet aanraden.
2. Als er problemen zijn moet de leerling dit zelf inzien
3. Overplaatsing heeft veel meer impact op de leerling.
4. Als het in de school zit word je er veel sneller heen gestuurd.
5. Niet teveel leerlingen in IRK/trajectklas plaatsen.

2. Leerlingen die in een justitieel traject zitten
3. Leerlingen met een grote verslavingsproblematiek
4. Leerlingen die niet willen meewerken aan gedragsverandering
5. Leerlingen met psychiatrische problematiek
6. Leerlingen die langdurig thuis zitten
7. Leerlingen die niet besproken zijn in het ZAT
8. Leerlingen met een problematische thuissituatie
9. Anders:.....

Vraag 3.

Welke van onderstaande gedragskenmerken passen bij leerlingen die in de huidige rebound geplaatst worden?

Omcirkel 5 gedragskenmerken die het meest van toepassing zijn

Algemeen:

1. grensoverschrijdend of ontspoord gedrag die de begeleiding overstijgt
2. verbale agressie
3. fysieke agressie
4. niet lekker in hun vel zitten door huiselijke problemen
5. opvoedingsproblematiek (alles voor het zeggen hebben of verwaarlozing)
6. hulpverlening wordt in gang gezet maar biedt nog geen perspectief
7. veelvuldig verzuim: te laat en/of spijbelt
8. combinatie van slechte cijfers met onvoldoende te begeleiden gedrag
9. verstorend gedrag in de klas
10. autoriteitsproblemen

Taak en leerproblemen

11. geen motivatie voor schoolwerk
12. problemen met concentratie en leerproblemen
13. problemen met plannen (agenda/spullen bij zich hebben enz.
14. extreme achterstanden
15. problemen met zelfstandigheid (afspraken niet nakomen, werktempo)
16. slechte leerresultaten

sociaalgedrag:

17. geschorste /verwijderde leerlingen
18. houd zich niet aan de schoolregels
19. problemen met de omgang met leeftijdgenootjes
20. ongewenst taalgebruik naar personeel
21. voortdurend storend gedrag in de klas
22. overlast geven in pauzes en/of in de omgeving van de school
23. constant ruzie met medeleerlingen
24. oppositioneel gedrag (problemen met de veiligheid)
25. negatief zelfbeeld, faalangst
26. verontrust teruggetrokken gedrag
27. andere reden:.....

Vraag 4.

Welke van onderstaande gedragskenmerken koppel jij aan het type leerling dat in de “nieuwe” trajectklas (IRK) geplaatst wordt?

Omcirkel 5 gedragskenmerken die het meest van toepassing zijn

Algemeen:

1. grensoverschrijdend of ontspoord gedrag die de begeleiding overstijgt
2. verbale agressie
3. fysieke agressie
4. niet lekker in hun vel zitten door huiselijke problemen
5. opvoedingsproblematiek (alles voor het zeggen hebben of verwaarlozing)
6. hulpverlening wordt in gang gezet maar biedt nog geen perspectief
7. veelvuldig verzuim: te laat en/of spijbelt
8. combinatie van slechte cijfers met onvoldoende te begeleiden gedrag
9. verstorend gedrag in de klas
10. autoriteitsproblemen

Taak en leerproblemen

11. geen motivatie voor schoolwerk
12. problemen met concentratie en leerproblemen
13. problemen met plannen (agenda/spullen bij zich hebben enz.
14. extreme achterstanden
15. problemen met zelfstandigheid (afspraken niet nakomen, werktempo)
16. slechte leerresultaten

sociaalgedrag:

17. geschorste /verwijderde leerlingen
18. houdt zich niet aan de schoolregels
19. problemen met de omgang met leeftijdgenootjes
20. ongewenst taalgebruik naar personeel
21. voortdurend storend gedrag in de klas
22. overlast geven in pauzes en/of in de omgeving van de school
23. constant ruzie met medeleerlingen
24. oppositioneel gedrag (problemen met de veiligheid)
25. negatief zelfbeeld, faalangst
26. verontrust teruggetrokken gedrag
27. andere reden:

Vraag 5.

Naast het onderwijs (=coachen en begeleiden op onderwijsgebied) volgen leerlingen andere programmaonderdelen.

Welke activiteiten zijn onmisbaar in het programma van de rebound?

Omcirkel 4 activiteiten die het meest van toepassing zijn

1. gedragstraining equip (groepstraining)
2. individuele gesprekken

3. sociale vaardigheidstraining bv “rots en water”
4. sport
5. stage lopen
6. praktische vaardigheden m.b.t. tot de beroepsopleiding
7. creatieve vaardigheden
8. excursies
9.
10.

Vraag 6.

Uit literatuuronderzoek blijkt dat veel leerlingen na terugplaatsing terugvallen in hun oude gedrag.

Wat zijn bepalende succesfactoren van de rebound.

Omcirkel 5 maatregelen die het meest van toepassing zijn:

1. mentor houdt contact met leerling tijdens zijn verblijf op de rebound
2. leerling (in overleg met rebound) wordt geleidelijk teruggeplaatst.
3. ouders worden intensief op de hoogtegehouden van de vorderingen van hun kind
4. doelen die de rebound nastreeft, worden besproken met de school.
5. ouders betrekken bij activiteiten op de rebound
6. de leerling bij terugplaatsing een buddy geven.
7. leerling “verplichten” tot hulpverlening (dwang en drang)
8. leerlingen serieus nemen
9. leerling het gevoel geven dat er naar hem/haar geluisterd wordt
10. leerkrachten deskundigheidstraining aanbieden.
11. andere reden:.....

Vraag 7.

Welke onderstaande doelen in gedragsverandering zijn volgens jou belangrijk om aan te werken in de rebound?

Omcirkel 5 doelen die het meest van toepassing zijn

1. werken aan een positief zelfbeeld
2. weer toekomstperspectief zien.
3. zelf verantwoordelijk maken voor eigen leerproces
4. leren geven en ontvangen van feedback
5. aanleren van gedragsalternatieven
6. hulp accepteren bij het oplossen van problemen
7. vertrouwen herwinnen
8. open staan voor coachingsgesprekken
9. passend schoolsgedrag
10. herstellen van gezagverhouding
11. ander doel.....
- 12.....

Vraag 8

Volgend schooljaar gaan wij van start met een trajectklas/IRK binnen onze school. De opzet van deze klas is dat de leerling die in deze groep geplaatst wordt, naast de begeleiding op bepaalde tijden, ook zoveel mogelijk de lessen in zijn/haar klas volgt.

Welke voordelen zie je er in de nieuwe opzet van een reboundachtige klas (trajectklas, IRK)?

1.
2.
3.
4.
5.

Vraag 9

Welke nadelen zie je in de nieuwe opzet van een reboundachtige klas (trajectklas, IRK)?

1.
2.
3.
4.

Vraag 10

Welke aanbevelingen heb je voor de collega's die deze pilot voorbereiden?

1.
2.
3.

Bedankt voor je medewerking
mei 2011

Boukje Nieuwenhuizen

Bijlage 5. Vragenlijst schoolteam

De rebound in verandering;
vragenlijst voor het Schoolteam.

In het kader van mijn praktijkonderzoek voor de opleiding Master SEN onderzoek ik, wat het schoolteam, het personeel van de rebound en leerlingen die nu in de rebound zitten, vinden van de nieuwe plannen om de rebound dichterbij de school te halen. Hier gaat het om een zogenaamde interne reboundklas (IRK) c.q. trajectklas. Om hiervan een goed beeld te krijgen, wil ik je een aantal vragen stellen. Deze leid ik soms in met wat meer achtergrondinformatie.

* **omcirkel** het antwoord dat van toepassing is

Algemene informatie

leeftijd:

geslacht: m / v*

functie:

werkzaam op de MVO-Lucia*

1. 0 tot 5 jaar

2. 5 tot 10 jaar

3. 10 tot 20 jaar

4. 20 jaar of meer

Vraag 1.

Sinds 2005 bestaat binnen ons Samenwerkingsverband de mogelijkheid leerlingen te plaatsen in de huidige rebound. Het eerste doel van de rebound is leerlingen met gedragsproblemen een tweede kans te geven. Zij krijgen hulp om te bewijzen dat ze na een periode van drie maanden kunnen terugkeren naar de eigen school. Daarnaast is het tweede doel de school (tijdelijk) te ontlasten van leerlingen met gedragsproblemen.

Ben jij het eens met deze doelstelling?

ja / nee*

indien nee, licht je antwoord kort toe:

.....
.....
.....

Vraag 2.

Om een duidelijk beeld te krijgen van de leerlingen die voor de rebound in aanmerking komen, vraag ik eerst welke leerlingen hiervan volgens jou uitgesloten moeten worden. Er zijn immers altijd gedragskenmerken van leerlingen die als contra-indicaties voor plaatsing in de rebound te beschouwen zijn. (Leerlingen met deze kenmerken worden niet geplaatst.)

Welke van onderstaande gedragskenmerken vallen hier onder?

Omcirkel gedragskenmerken die het meest van toepassing zijn

1. leerlingen met een indicatie cluster 4
2. leerlingen die in een justitieel traject zitten
10. grote verslavingsproblematiek
11. niet willen meewerken aan gedragsverandering
12. psychiatrische problematiek
13. leerlingen die langdurig thuis zitten
14. leerlingen die niet besproken zijn in het ZAT
15. leerlingen met een problematische thuissituatie

Vraag 3.**Welke van onderstaande gedragskenmerken passen bij leerlingen die in de huidige rebound geplaatst worden?**

Omcirkel 5 gedragskenmerken die het meest van toepassing zijn

Algemeen:

28. grensoverschrijdend of ontspoord gedrag die de begeleiding overstijgt
29. verbale agressie
30. fysieke agressie
31. niet lekker in hun vel zitten door huiselijke problemen
32. opvoedingsproblematiek (alles voor het zeggen hebben of verwaarlozing)
33. hulpverlening wordt in gang gezet maar biedt nog geen perspectief
34. veelvuldig verzuim: te laat en/of spijbelt
35. combinatie van slechte cijfers met onvoldoende te begeleiden gedrag
36. verstorend gedrag in de klas
37. autoriteitsproblemen

Taak en leerproblemen

38. geen motivatie voor schoolwerk
39. problemen met concentratie en leerproblemen
40. problemen met plannen (agenda/spullen bij zich hebben enz.)
41. extreme achterstanden
42. problemen met zelfstandigheid (afspraken niet nakomen, werktempo)
43. slechte leerresultaten

 sociaalgedrag:

44. geschorste /verwijderde leerlingen
45. houdt zich niet aan de schoolregels
46. problemen met de omgang met leeftijdgenootjes
47. ongewenst taalgebruik naar personeel
48. voortdurend storend gedrag in de klas
49. overlast geven in pauzes en/of in de omgeving van de school
50. constant ruzie met medeleerlingen
51. oppositioneel gedrag (problemen met de veiligheid)
52. negatief zelfbeeld, faalangst
53. verontrust teruggetrokken gedrag
54. andere reden

:

Vraag 4.

Welke van onderstaande gedragskenmerken koppel jij aan het type leerling dat in de “nieuwe” trajectklas (IRK) geplaatst wordt?

Omcirkel 5 gedragskenmerken die het meest van toepassing zijn

Algemeen:

- 28. grensoverschrijdend of ontspoord gedrag die de begeleiding overstijgt
- 29. verbale agressie
- 30. fysieke agressie
- 31. niet lekker in hun vel zitten door huiselijke problemen
- 32. opvoedingsproblematiek (alles voor het zeggen hebben of verwaarlozing)
- 33. hulpverlening wordt in gang gezet maar biedt nog geen perspectief
- 34. veelvuldig verzuim: te laat en/of spijbelt
- 35. combinatie van slechte cijfers met onvoldoende te begeleiden gedrag
- 36. verstorend gedrag in de klas
- 37. autoriteitsproblemen

Taak en leerproblemen

- 38. geen motivatie voor schoolwerk
- 39. problemen met concentratie en leerproblemen
- 40. problemen met plannen (agenda/spullen bij zich hebben enz.
- 41. extreme achterstanden
- 42. problemen met zelfstandigheid (afspraken niet nakomen, werktempo)
- 43. slechte leerresultaten

sociaalgedrag:

- 44. geschorste /verwijderde leerlingen
- 45. houdt zich niet aan de schoolregels
- 46. problemen met de omgang met leeftijdgenootjes
- 47. ongewenst taalgebruik naar personeel
- 48. voortdurend storend gedrag in de klas
- 49. overlast geven in pauzes en/of in de omgeving van de school
- 50. constant ruzie met medeleerlingen
- 51. oppositioneel gedrag (problemen met de veiligheid)
- 52. negatief zelfbeeld, faalangst
- 53. verontrust teruggetrokken gedrag
- 54. andere reden:

Vraag 5.

Naast het onderwijs (=coachen en begeleiden op onderwijsgebied) volgen leerlingen andere programmaonderdelen.

Welke activiteiten zijn onmisbaar in het programma van de rebound?

Omcirkel 4 activiteiten die het meest van toepassing zijn

- 11. gedragstraining equip (groepstraining)
- 12. individuele gesprekken

13. sociale vaardigheidstraining bv “rots en water”
14. sport
15. stage lopen
16. praktische vaardigheden m.b.t. tot de beroepsopleiding
17. creatieve vaardigheden
18. excursies
19.
20.

Vraag 6.

(alleen van toepassing als je met leerlingen hebt gewerkt die vanuit de rebound teruggeplaatst zijn naar hun eigen school)

a. Was de leerling na verblijf op de rebound weer in te passen in de eigen school?

Antwoord:..... ja / nee*

b. Indien het antwoord nee is, wat waren de redenen dat de leerling niet was in te passen.

Antwoord:.....

Vraag 7.

Uit literatuuronderzoek blijkt dat veel leerlingen na terugplaatsing terugvallen in hun oude gedrag.

Wat zijn bepalende succesfactoren van de school om dit te voorkomen?

Omcirkel wat van toepassing is.

12. mentor houdt contact met leerling tijdens zijn verblijf op de rebound
13. leerling (in overleg met rebound) wordt geleidelijk teruggeplaatst.
14. ouders worden intensief op de hoogtegehouden van de vorderingen van hun kind
15. doelen die de rebound nastreeft, worden besproken met de school.
16. ouders betrekken bij activiteiten op de rebound
17. de leerling bij terugplaatsing een buddy geven.
18. leerling “verplichten” tot hulpverlening (dwang en drang)
19. leerlingen serieus nemen
20. leerling het gevoel geven dat er naar hem/haar geluisterd wordt
21. leerkrachten deskundigheidstraining aanbieden.
22. andere reden:.....

Vraag 8.

Aan welke onderstaande doelen in gedragsverandering zijn volgens jou belangrijk om te werken in de rebound?

Omcirkel 5 doelen die het meest van toepassing zijn

- 12. werken aan een positief zelfbeeld
- 13. weer toekomstperspectief zien.
- 14. zelf verantwoordelijk maken voor eigen leerproces
- 15. leren geven en ontvangen van feedback
- 16. aanleren van gedragsalternatieven
- 17. hulp accepteren bij het oplossen van problemen
- 18. vertrouwen herwinnen
- 19. open staan voor coachingsgesprekken
- 20. passend schoolgedrag
- 21. herstellen van gezagverhouding
- 22. ander doel.....
- 12.....

Vraag 9

Volgend schooljaar gaan wij van start met een trajectklas/IRK binnen onze school. De opzet van deze klas is dat de leerling die in deze groep geplaatst wordt, naast de begeleiding op bepaalde tijden, ook zoveel mogelijk de lessen in zijn/haar klas volgt.

Welke voordelen zie je in de nieuwe opzet van een reboundachtige klas (trajectklas, IRK)?

- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

Vraag 10

Welke nadelen zie je in de nieuwe opzet van een reboundachtige klas (trajectklas, IRK)?

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Vraag 11

Welke aanbevelingen heb je voor de collega's die deze pilot voorbereiden?

4.
5.
6.

Bedankt voor je medewerking
mei 2011

Boukje Nieuwenhuizen

Bijlage 6. Vragenlijst leerlingen van de rebound

De rebound in verandering

vragenlijst voor leerlingen van de rebound

Op dit moment vindt er een onderzoek plaats naar de Rebound. Wil jij hiervoor een aantal vragen beantwoorden?

In dit onderzoek wordt de rebound, waar je nu op zit vergeleken met een reboundklas op je eigen school. Deze reboundklas is er nog niet maar er zijn plannen om hiermee volgend jaar te beginnen.

Omcirkel bij * het antwoord dat van toepassing is

Algemene informatie

De vragen zijn anoniem. Je naam hoeft je niet op te geven:

leeftijd:jaar
geslacht: m / v*
hoe lang zit je al op de rebound:maanden.

Op welk schooltype zit je:

1. praktijkschool*
2. vmbo-school basis/kader*
3. vmbo-school tl-mavo*
4. havo/vwo*

Vraag 1.

Er zijn vele redenen om in de rebound geplaatst te worden. Genoemd worden: vaak de les verstoren, ruzie maken met klasgenoten, snel boos worden, regelmatig uit de klas, verwijderd worden, brutaal zijn naar docenten, regelmatig spijbelen, met andere leerlingen vechten, vaak te laat komen op school, andere leerlingen pesten, problemen hebben buiten school, thuis problemen hebben, niet houden aan de schoolregels, geschorst zijn, problemen met concentratie in de klas, nooit huiswerk maken, geen zin in school hebben, niet goed meekomen op school, de leerstof is te moeilijk.
Het zijn veel redenen. Er kunnen ook andere redenen zijn om geplaatst te zijn.

Wat zijn voor jou de redenen geweest dat jij geplaatst bent in de rebound? Kun je er een aantal noemen?

1.
2.
3.
4.

--

Vraag 2.

Naast onderwijs (schoolvakken, coaching en begeleiding) doe je ook andere activiteiten op de rebound.

Welke activiteiten zijn voor jou belangrijk?

Omcirkel wat op jou van toepassing is

- 55. sport
- 56. equip (groepstraining)
- 57. koken
- 58. stage lopen
- 59. excursies
- 60. praktijkvakken volgen op eigen school
- 61. zelfverdediging
- 62. individuele gesprekken
- 63.

Welke activiteiten mis je in de rebound?

- 1.
- 2.
- 3.

Vraag 3.

Op de rebound krijg je onderwijs in een kleine groep.

Welke voordelen geeft dat voor jou?

Voordelen:

- 1.
- 2.
- 3.

Zie je ook nadelen?

Nadelen:

- 1.
- 2.
- 3.

Vraag 4.

Vind je het belangrijk dat je ouders regelmatig op de rebound komen om te horen hoe het met je gaat?

Omcirkel wat op jou van toepassing is

Antwoord: **ja /nee**

Vraag 5.

Op de rebound stel je samen met de leerkracht doelen op waar je de komende tijd aan gaat werken. Deze zijn algemeen van aard. Bijvoorbeeld open staan voor begeleiding, hulp aanvaarden, aan de regels van de rebound houden, anderen respecteren zoals ze zijn, op tijd komen, aan afspraken houden. Er kunnen natuurlijk ook vele andere doelen zijn die voor jou van belang zijn.

Vind je het moeilijk om doelen voor jezelf te stellen?

Antwoord: **ja / nee***

Welke algemene doelen heb je al gehaald?

1.
2.
3.

Doelen kunnen ook betrekking hebben op het omgaan met anderen. Ook hier noemen we er een aantal: samenwerken, minder snel ruzie maken met anderen, minder/niet brutaal zijn, geen scheldwoorden gebruiken. Voor jou kunnen er heel andere doelen belangrijk zijn.

Welke doelen op het gebied van “omgaan met anderen” heb je al gehaald?

1.
2.
3.

Doelen hebben ook betrekking op schoolwerk. Hier gaat het om concentreren, hulp aanvaarden bij je huiswerk/schoolwerk, zelfstandig werken, werk plannen, op je beurt wachten. Het gaat hier om voorbeelden. Op jou kunnen heel andere doelen van toepassing zijn.

Welke doelen heb je al op het gebied van schoolwerk gehaald?

1.
2.
3.

Vraag 6.

Wat heb je nodig bij terugplaatsing naar je eigen school om het goed te blijven doen?

1.
2.
3.

Vraag 7.

a) Vind je het belangrijk om contact te houden met je eigen school, bijvoorbeeld dat je mentor elke week langs komt?

Omcirkel wat op jou van toepassing is

Antwoord: **ja / nee***

b) Als je weer terug bent op je eigen school zou je dan nog contact willen houden met de rebound?

Antwoord **ja / nee**

Vraag 8.

Is je antwoord op vraag 7 b. ja:

Hoe zou het contact dan naar jouw idee geregeld moeten zijn.

Omcirkel wat op jou van toepassing is

- 23. een aantal keer terug gaan naar de rebound om te vertellen hoe het gaat op school
- 24. de rebound belt je af en toe.
- 25. iemand van de rebound bezoekt je op school en praat met je hoe het nu gaat.
- 26. reünie aan het eind van het schooljaar om iedereen weer terug te zien.
- 27. alleen contact als het niet goed gaat.

Vraag 9.

Volgend schooljaar gaan wij van start met een reboundklas op school. De bedoeling is dat de leerling een aantal uren begeleiding krijgt in de reboundklas en daarnaast ook zo veel mogelijk lessen in de klas volgt.

**Zie jij voordelen in de nieuwe opzet van een reboundklas op je eigen school?
Kan je voorbeelden noemen?**

- 11.
- 12.
- 13.
- 14.

Welke nadelen zie je in de nieuwe opzet van een reboundklas op je eigen school?

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Vraag 10.

Heb je nog tips die ik kan gebruiken bij het opzetten van een nieuwe reboundklas op je eigen school?

- 7.

8.
9.
Bedankt voor je medewerking mei 2011